

MONITORIZAREA PLURALISMULUI MEDIA ÎN EPOCA DIGITALĂ

APLICAREA MEDIA PLURALISM MONITOR ÎN STAȚELE MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE ȘI ȚĂRILE CANDIDATE

Raport de țară: România

Raluca Toma, Median Research Centre - MRC

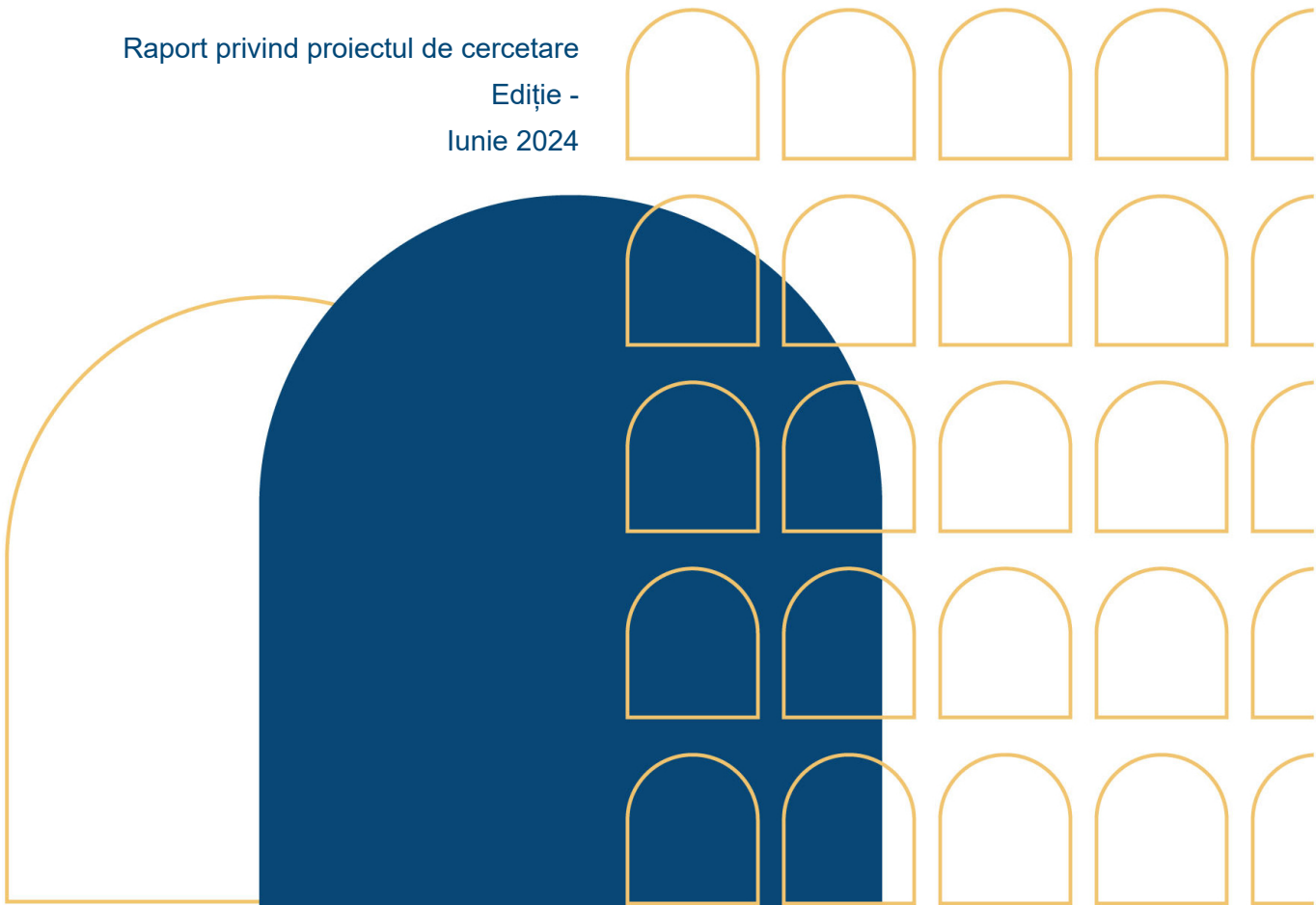
Marina Popescu, Median Research Centre - MRC

Roxana Bodea, Median Research Centre - MRC

Raport privind proiectul de cercetare

Ediție -

Iunie 2024

CUPRINS

1.	Despre proiect	4
1.1.	Prezentare generală a proiectului	4
1.2.	Notă metodologică	4
2.	Introducere	6
3.	Rezultatele din colectarea de date: evaluarea riscurilor pentru pluralismul media	9
3.1.	Protecția drepturilor fundamentale (36% - Risc mediu)	14
3.2.	Pluralismul pieței (84% - Risc ridicat)	18
3.3.	Independența politică (67% - Risc ridicat)	22
3.4.	Incluziunea socială (80% - Risc ridicat)	25
4.	Concluzii	29
5.	Note	32
6.	Referințe	35
	Anexe I. Echipa țării	
	Anexe II. Grupul de Experți	

© European University Institute 2024

Conținut și capitole individuale © Raluca Toma, Marina Popescu, Roxana Bodea, 2024

Acest material a fost publicat de către European University Institute,
Robert Schuman Centre for Advanced Studies.

Acest text poate fi descărcat doar pentru scopuri personale de cercetare. Reproductorile în
alte scopuri, fie ele electronice sau fizice, necesită consimțământul autorilor. Dacă sunt
preluate citate sau textul este parafrizat, trebuie făcută referire la numele complet al
autorului/autorilor, editorului/editorilor, titlul, anul și editura.

Cererile trebuie transmise la cmpf@eui.eu

Punctele de vedere exprimate în această publicație reflectă perspectiva autorilor individuali și
nu cea a European University Institute.

The English version of this report prevails over the translation in national language.

Centre for Media Pluralism and Media Freedom
Robert Schuman Centre for Advanced Studies

Raport privind proiectul de cercetare -
RSC / Centre for Media Pluralism and Media Freedom
Publicat în Iunie 2024

European University Institute
Badia Fiesolana
I – 50014 San Domenico di Fiesole (FI)

**Co-funded by
the European Union**

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those
of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or
EACEA. Neither the European Union nor the granting authority can be held
responsible for them.

1. Despre proiect

1.1. Prezentare generală a proiectului

Media Pluralism Monitor (MPM) este un instrument de cercetare creat pentru a identifica potențialele riscuri la adresa pluralismului media în statele membre ale Uniunii Europene și statele candidate, fiind examinat mediul informațional online și offline, în special în ceea ce privește producția de știri. Acest raport narativ a fost realizat în contextul implementării MPM pe anul 2022, în cadrul unui proiect finanțat de o acțiune pregătitoare a Parlamentului European. Proiectul a fost implementat în 27 de state membre UE, Albania, Muntenegru, Macedonia de Nord, Serbia și Turcia cu sprijinul unui grant acordat de Uniunea Europeană pentru Centre for Media Pluralism and Media Freedom (CMPF), din cadrul European University Institute.

1.2. Notă metodologică

CMPF are parteneriate cu cercetători independenți experimentați din diverse țări pentru colectarea datelor și pentru redactarea rapoartelor narrative. Cercetarea se bazează pe un chestionar standardizat și instrucțiuni pertinente care au fost dezvoltate de CMPF. În România, CMPF a încheiat un parteneriat cu Dr. Marina Popescu, Roxana Bodea și Raluca Toma (MRC – Median Research Centre, București), care au derulat colectarea datelor, au centralizat și au elaborat explicații cu privire la variabilele din chestionar și au intervievat experți din domeniu. Raportul a fost studiat de membri ai echipei CMPF. În plus, pentru a asigura rezultate care au un grad ridicat de precizie și relevanță, un grup de experți din fiecare țară a evaluat răspunsurile la întrebările cu un rol important în evaluare (vezi Anexa II pentru lista experților). Pentru o listă de țări selecționate, raportul de țară final a fost evaluat inter pares de un expert național independent (vezi Anexa III). Riscurile la adresa pluralismului mass-media sunt analizate pe patru arii tematice principale, care se consideră că au surprins principalele domenii de risc pentru pluralismul media și libertatea presei: Protecția drepturilor fundamentale, Pluralismul pieței, Independența politică și Incluziunea socială. Rezultatele se bazează pe analiza unui număr de indicatori pentru fiecare arie tematică (vezi mai jos Tabelul 1).

Monitorizarea nu ia în calcul mediul digital ca domeniu separat, ci el este tratat ca fiind interconectat cu media tradițională și cu principiile existente de pluralism media și libertate de exprimare. Cu toate acestea, monitorizarea permite stabilirea unui scor de risc specific mediului digital iar raportul conține o analiză specifică a riscurilor legate de mediul știrilor online. Rezultatele pentru fiecare domeniu și indicator sunt prezentate pe o scală de la 0 la 100%. Scorurile între 0 și 33% sunt considerate risc scăzut, între 34 și 66% risc mediu, în timp ce rezultatele între 67 și 100% sunt considerate ca reprezentând un risc ridicat.

La nivelul indicatorilor, scorurile de 0 au fost cotate automat ca reprezentând 3% iar scorurile de 100 ca 97%, pentru a evita o evaluare care să indice că riscurile sunt cu totul absente sau că sunt absolut certe.

Protecția drepturilor fundamentale	Pluralismul mass-media	Independența politică	Incluziunea socială
Protecția libertății de exprimare	Transparența patronatului media	Independența politică a mass-mediei	Acces la mass-media al minorităților
Protecția dreptului la informare	Concentrare pe piața mass-media de știri	Autonomia editorială	Accesul la media pentru comunitățile locale/regionale și pentru media comunitară
Profesia de jurnalist, standarde și protecție	Concentrare pe piața mass-media de știri	Media audiovizuală, platformele online și alegeri	Accesul la media pentru femei
Independența și eficiența autorității media	Viabilitatea media	Reglementarea resurselor și sprijinul acordat industriei media din partea statului	Competențe media
Acoperirea universală a media tradițională și accesul la internet	Influența comercială și a patronatului asupra conținutului	Independența conducerii și finanțării mass-media publice	Protecție împotriva discursului ilegal și dăunător

Tabelul 1.

Disclaimer: Conținutul raportului nu reflectă neapărat părerile CMPF și ale CE și nici poziția membrilor care compun Grupul de Experți. Acesta reprezintă doar punctele de vedere ale echipei din fiecare țară, care a efectuat colectarea de date și a creat raportul. Datorită actualizărilor și îmbunătățirilor din chestionar, scorurile MPM2023 ar putea să nu fie în întregime comparabile cu edițiile anterioare ale MPM. Pentru mai multe detalii, vezi raportul CMPF pe tema MPM2023, disponibil în curând la: <http://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor/>.

2. Introducere

Descriere generală

- România are 19 milioane de locuitori (Institutul Național de Statistică, 2023a) și o suprafață de 238,4 mii de kilometri pătrați (Banca Mondială, n.red.). Este al șaselea stat membru al Uniunii Europene ca mărime a populației și al optulea ca mărime a suprafeței.
- Maghiarii sunt al doilea grup etnic ca mărime, reprezentând 6% din populație, conform datelor recensământului din 2021. Persoanele de etnie romă reprezintă încă 3,4 %, conform declarațiilor la recensământ. Deoarece recensământul nu ajunge la toate persoanele, în special la cele din comunitățile mai puțin deservite, și deoarece nu toate persoanele cu origini romă se autodeclară ca fiind romi la recensământ, mulți consideră că numărul oficial este o subestimare a numărului total de persoane de origine romă (Institutul Național de Statistică, 2023b; Agenția Națională pentru Romi, 2020). Alte grupuri etnice includ ucrainenii (0,3 %) și germanii, turcii, rușii și tătarii (aproximativ 0,1 % fiecare).
- Ideea de „grup minoritar” în România a fost de-a lungul timpului strâns legată de originea lingvistică, etnică și religioasă. De exemplu, constituția recunoaște drepturile „minorităților naționale”, cărora li se garantează reprezentarea parlamentară pe baza unor prevederi electorale speciale^[1]. De asemenea, România recunoaște unele „limbi minoritare”, ratificând Carta Europeană a limbilor regionale sau minoritare prin Legea 282/2007^[2]. Există, de asemenea, optsprezece comunități religioase care au recunoaștere oficială din partea statului.
- Există instrumente juridice pentru a ataca actele discriminatorii, printre care inclusiv actele discursive (OUG 137/2000, Codul penal art. 369, Legea audiovizualului 504/2002) și unii actori instituționali însărcinați în mod special cu aplicarea acestei legi (de exemplu, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării). Cu toate acestea, normele de toleranță politică și socială nu sunt pe deplin stabilite (Centrul de Cercetare Median, 2017a; Toma, 2020; Popescu, Tóka & Chiru, 2018; Popescu et al., 2019a).

Situația economică

- PIB-ul real a crescut cu 2,1% în 2023, mai puțin decât în 2022 (4,7%). În primul an al pandemiei, PIB-ul real a scăzut cu 3,7%, dar apoi, în 2021, a crescut cu 5,7%. Inflația a atins niveluri record în 2022 și a continuat să crească în 2023. Conform indicatorului de inflație utilizat pentru comparațiile din UE - numit IAPC (Indicele armonizat al prețurilor de consum) - prețurile de consum au crescut cu 12% în 2022 față de 2021 și cu 9,7% în 2023 față de anul precedent (Eurostat 2024a). Inegalitatea veniturilor și rata sărăciei sunt printre cele mai ridicate din Uniunea Europeană (Eurostat, 2024b; Eurostat, 2022).
- Sistemul de învățământ este slab performant: dintre statele membre ale UE, doar Bulgaria are scoruri PISA mai mici (Pantazi, 2023); iar în 2022, România s-a situat în fruntea clasamentului UE privind rata de părăsire timpurie a școlii (Eurostat, 2023a). Cheltuielile guvernamentale - ca pondere din PIB - pentru educație sunt printre cele mai scăzute din UE (3,2 % în 2021).

Situația politică

- România este o democrație, dar nu o democrație liberală în deplinul sens al cuvântului. Țara este clasificată de V-dem (Varieties of Democracy) ca fiind o „democrație electorală” (Nord et al., 2024). O democrație electorală are libertate de exprimare și de asociere, sufragiu universal și alegeri libere și corecte pentru oficialii aleși, dar nu se califică drept o „democrație liberală”. Acest lucru se datorează faptului că nu îndeplinește toate condițiile privind controlul și echilibrul diferitelor forțe, protecția libertăților civile și egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii.
- V-dem caracterizează România ca trecând printr-un episod de „autocratizare” începând cu 2020 (Nord et al., 2024). Cel mai recent raport al institutului remarcă o ușoară deteriorare a performanței României în ceea ce privește „indicele componentei deliberative”, care surprinde „respectul pentru opoziție, pluralism și contraargumente” (Nord et al, 2024, p. 23).
- Există, de asemenea, o ușoară tendință descendentă în ceea ce privește libertatea de exprimare și disponibilitatea surselor alternative de informare în România. Scorul indicelui privind libertatea de exprimare și sursele alternative de informare a trecut de la 0,91 (scara 0-1) în 2020 și 2021 la 0,76 și 0,75 în 2022 și 2023 (V- Dem, 2024b).
- Executivul este condus de liderul Partidului Social Democrat (PSD), Marcel Ciolacu, care conduce un guvern de coaliție format din partidul său și Partidul Liberal (PNL). Ciolacu l-a înlocuit pe generalul în retragere Nicolae Ciucă în funcția de prim-ministru în iunie 2023 (Ciucă este membru PNL, dar este susținut și de coaliția PSD-PNL) .
- Politica românească este caracterizată de polarizare pe teme simbolice, în timp ce pozițiile de politică publică ale principalelor partide au fost neconsecvente de-a lungul timpului (Borbáth, 2019).
- Capacitatea statului și calitatea guvernării sunt scăzute (Coppedge et al., 2019; Kaufmann și Kraay, 2018; Rothstein, 2021). Printre consecințele acestei capacități scăzute se numără problemele de guvernanță ale instituțiilor media publice (PSM) (Toma et al., 2022; Median Research Centre, 2017b); discuțiile slab informate despre mass-media publică și agenția de reglementare audiovizuală (CNA) din parlament; și lipsa unor inițiative parlamentare bazate pe dovezi care să abordeze provocările cu care se confruntă jurnalismul.

Piața media

- Piața media producătoare de știri este relativ mică și săracă în resurse. Consumul de știri a fost dintotdeauna relativ scăzut în România.
- Televiziunea este sursa numărul unu de știri pentru majoritatea românilor, urmată de radio în majoritatea sondajelor (Comisia Europeană, 2020, p. 49), deși în unele sondaje a doua cea mai populară sursă este internetul (Comisia Europeană, 2021, p. 12).
- În timp ce radioul public de știri (Radio România Actualități) se numără printre primele posturi de radio din țară (12,3% cotă de piață totală) (Asociația Română pentru Radioaudiență, 2023), televiziunea publică rămâne mult în urmă. În 2023, postul principal (TVR1) nu a intrat nici măcar în top zece în ceea

ce privește cotele de audiență în prime time (Obae, 2024).

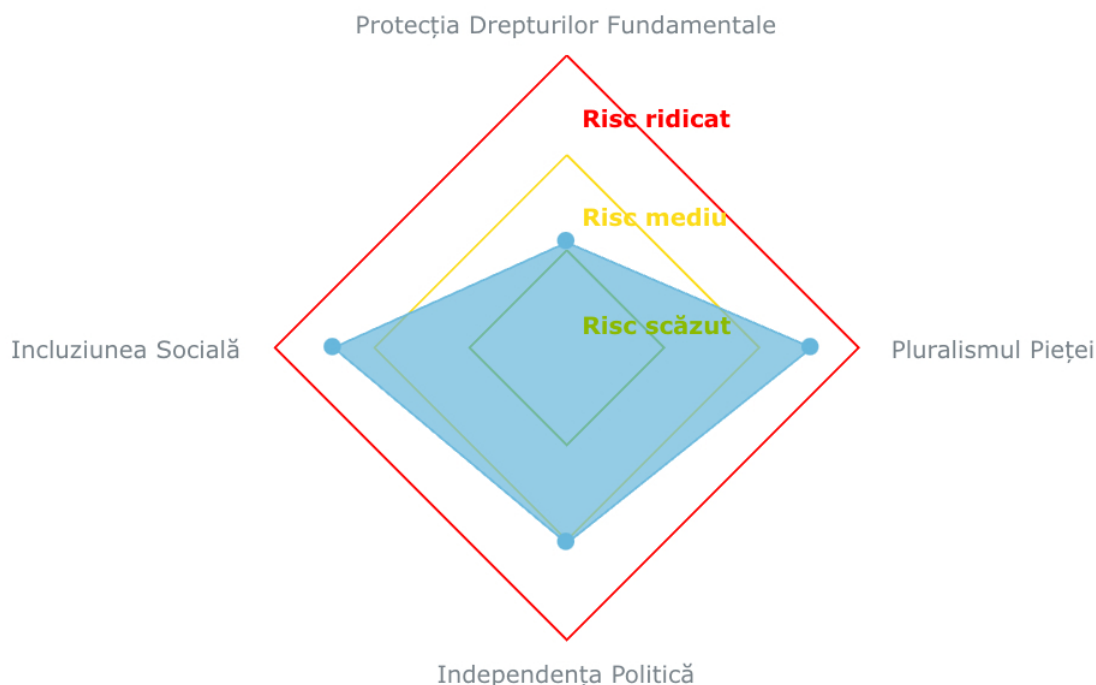
- Este dificil de stabilit dimensiunea publicului consumator de știri online. În Eurobarometrul 94, 21% dintre respondenții români au declarat că au folosit internetul pentru a accesa informații despre teme politice europene (Comisia Europeană, 2021, p. 12). În Eurobarometrul 92, 20 % dintre respondenții din România au menționat „site-urile online” ca fiind una dintre principalele lor surse de știri, iar 19 % au menționat „social media” (Comisia Europeană, 2020, p. 49). Numărul zilnic de dispozitive unice care accesează site-uri web - monitorizat de Studiul de audiență și trafic pe internet (SATI) realizat de BRAT (Biroul Român de Audit Transmedia) - era de aproximativ 10 milioane la începutul anului 2023.
- Cea mai mare parte a veniturilor din publicitate este în continuare destinată televiziunii. În 2022, 53% din veniturile pieței publicitare au mers către televiziune, o proporție mai mult decât dublă față de media europeană (20%) (Observatorul European al Audiovizualului, 2023).

Contextul legislativ

- Guvernele tind să ocolească procesul legislativ normal (Toma, 2020), abuzând de ordonanțe de urgență (OUG), un instrument conceput pentru situații excepționale. Organizațiile societății civile au tras în repetate rânduri un semnal de alarmă cu privire la acest lucru. În 2014, APADOR-CH a raportat că, în ultimii 10 ani, guvernele au emis o medie de 134 de ordonanțe de urgență pe an (APADOR-CH, 2014). Un raport din 2024 publicat de o coaliție de ONG-uri a numărat 129 de ordonanțe de urgență în 2023 (Centrul pentru Inovare Publică et al., 2024).
- Modificările legilor care afectează mass-media sunt adesea precedate de dezbateri minime în cadrul, precum și în afara, forurilor legislative și de o consultare minimă a experților și a părților interesate. Aceasta conduce la o percepție în rândul ONG-urilor că etapele care preced adoptarea sunt rareori marcate de un angajament autentic de a accesa expertiză și puncte de vedere diferite (Anonim, 2023a; APADOR-CH, 2023a).
- Directiva UE privind drepturile de autor (2019/790) a fost transpusă în 2022. Cu toate acestea, potrivit cercetării noastre, în România nu au fost instituite mecanisme și/sau acorduri și nici nu a fost inițiat un dialog legat de implementarea articolului 17, privind utilizarea conținutului protejat de către furnizorii de servicii de partajare de conținut online, și a articolului 13, privind un mecanism de negociere pentru accesarea și disponibilitatea operelor audiovizuale pe platformele de video la cerere.
- Directiva privind impozitarea minimă a societăților (2022/2523) a fost transpusă chiar la sfârșitul anului 2023. Nu este clar cum va afecta în cele din urmă această nouă lege obligațiile fiscale ale marilor platforme din România.
- România a desemnat ANCOM (Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații) ca responsabil de punerea în aplicare a Legii serviciilor digitale și de cooperarea cu statele membre în acest sens din partea României, dar nu este încă clar dacă ANCOM va primi resurse suplimentare pentru a-și asuma această sarcină.
- În 2023, un proiect de lege privind securitatea cibernetică, discutat în raportul MPM anterior, a devenit Legea 58/2023, introducând o serie de măsuri cu privire la care organizațiile societății civile și-au exprimat îngrijorarea serioasă din perspectiva libertății de exprimare și de informare (mai multe informații în acest sens în capitolul privind protecția fundamentală).

3. Rezultatele din colectarea de date: evaluarea riscurilor pentru pluralismul media

România: Domenii de risc la adresa pluralismului media

JS chart by amCharts

Evaluarea Monitorului Pluralismului Media (MPM) pentru anul 2023 în România a produs **un scor de risc ridicat în trei din patru domenii: Pluralismul pieței, Independența politică și Incluziunea socială**. Domeniul Protecției drepturilor fundamentale a primit un rating de risc mediu. Acest lucru urmează un tipar observat în anii anteriori: situația din domeniul Protecției fundamentale pare mai puțin îngrijorătoare în comparație cu celelalte trei, reflectând faptul că sunt îndeplinite unele dintre cele mai fundamentale precondiții pentru pluralismul și libertatea mass-media. Cu toate acestea, după cum arată capitolul privind Protecția fundamentală, acest lucru nu înseamnă că nu există riscuri pentru libertatea de exprimare, de informare și pentru profesia de jurnalist în România.

Mai mult, chiar dacă sunt încadrați formal într-un singur domeniu al MPM, factorii de risc sunt interconectați, și în cadrul fiecăruia dintre cele patru domenii, și între domenii. Scorurile de risc ridicate în domeniile Pluralitate a pieței și Independență politică indică, de asemenea, disfuncționalități grave pe piața media și lacune în reglementarea și autoreglementarea sectorului, cu consecințe semnificative.

De exemplu, dependența de un model de afaceri falimentar și excesiv de dependent de publicitate și lipsa de protecție împotriva conflictelor de interese, și a presiunilor din partea proprietarilor și factorilor comerciali se potențează reciproc și creează condiții care îngreunează sarcina jurnaliștilor de a-și face meseria nu numai în mod independent, ci și cu o atenție deosebită față de interesul public. Încrederea scăzută în alți oameni, o piață mică pentru mass-media și lipsa de resurse și de timp se combină și încurajează o mentalitate competitivă în breasla jurnalistică, care este sceptică în ceea ce privește posibilitățile de a conveni asupra unui set de reguli și de a crea mecanisme de punere în aplicare care să contribuie la protejarea jurnaliștilor și a standardelor jurnalistice. Astfel, factorii de risc catalogați în cadrul domeniilor

Pluralismul pieței și Independența politică au ramificații largi, influențând măsura în care mass-media este capabilă să își îndeplinească diferitele roluri. Aceasta include rolul de câine de pază al democrației, inclusiv în ceea ce privește recunoașterea și semnalarea amenințărilor la adresa drepturilor democratice măsurate în cadrul domeniului Protecție fundamentală; rolul lor de a furniza informații de înaltă calitate și relevante din punct de vedere politic; sau cel de a atrage atenția asupra și de a răspunde nevoilor diverselor segmente transversale ale societății discutate în cadrul domeniului Incluziune socială.

Protecția drepturilor fundamentale are un scor de risc de 36% pentru 2023, aproape la fel ca în 2022 (37%) și cu trei puncte mai mic decât în 2021. Informații cheie:

- Prin Legea 361/2022, România a transpus Directiva UE 2019/1937 privind protecția avertizorilor de integritate, cu o întârziere de aproximativ un an față de termen. În 2023, a fost corectat un aspect al legii pe care experții societății civile îl criticaseră;
- Nesiguranța locului de muncă și condițiile de muncă destul de precare persistă ca probleme: salariile sunt relativ mici și sunt des folosite contractele de liber-profesioniști cu mai puține beneficii și protecții;
- Jurnaliștii se confruntă uneori cu amenințări: în 2023, a existat cel puțin o amenințare și o tentativă de intimidare împotriva jurnaliștilor. Două anchete privind amenințări și încălcări ale vieții private împotriva unui jurnalist cunoscut au fost abandonate cu justificări slabe, punând la îndoială angajamentul autorităților de a sancționa astfel de acte;
- Nu există legislație care să urmărească prevenirea litigiilor strategice împotriva participării publice (SLAPP).

Pluralismul pieței are un scor de risc de 84% pentru 2023, cu un punct mai mic decât în 2022 și cu un punct mai mare decât în 2021. Informații cheie:

- Există multiple lacune de reglementare, în special în ceea ce privește mijloacele de informare print și online. În 2023, autoritatea de reglementare în domeniul audiovizualului, CNA (Consiliul Național al Audiovizualului), a publicat pe site-ul său structura acționariatului tuturor companiilor care dețin licențe de radiodifuziune și televiziune, facilitând astfel considerabil accesul publicului la aceste informații. Însă nu există norme specifice privind divulgarea informații privind proprietatea și detaliile financiare pentru mass-media non-audiovizuală.
- Nu există reglementări privind concentrarea specifice pentru mass-media, cu excepția celor care vizează televiziunea și radioul (Legea 504/2002), și nici reglementări privind concentrarea cross-media. Informațiile disponibile sugerează că există un grad ridicat de concentrare pe piața media.
- Viabilitatea mass-media este un factor de risc major, așa cum a fost în toți anii de când este publicat MPM. Lipsa unor date complete, precise și agregate reprezintă în continuare o provocare, dar, conform datelor la care avem acces, în ultimii ani, veniturile din publicitatea televizată au crescut ușor (chiar și raportat la creșterea PIB-ului real), în timp ce veniturile din publicitatea radiofonică au stagnat, iar veniturile din publicitatea tipărită au scăzut. Piața de publicitate digitală este în creștere, dar nu se poate spune în acest moment cât de mult din venituri revin organizațiilor media.

- Presiunea din partea proprietarilor sau factorilor comerciali a reprezentat întotdeauna un domeniu de risc foarte ridicat, iar anul acesta unele dintre aceste riscuri s-au materializat în mod public în cadrul a două publicații importante: Gazeta Sporturilor (GSP), cea mai populară publicație de știri sportive, și Libertatea, unul dintre publicațiile de știri cele mai populare, ambele deținute de Ringier Sportal, un joint-venture al companiei elvețiene Ringier și companiei Sportal Media din Bulgaria. Un conflict mocrnit legat de încercările proprietarilor de a exercita control asupra reportajelor care ar putea afecta interesele de afaceri ale proprietarilor - în special în industria pariurilor - a culminat cu concedierea redactorului-șef al GSP, urmată de concedierea coordonatorului editorial al GSP și Libertatea, cunoscutul jurnalist de investigații Cătălin Tolontan. Au urmat alte plecări și concedieri de la ambele publicații.

Scorul de risc privind Independența politică este de 67%, același ca pentru 2022 și cu patru puncte mai mare decât pentru 2021. Informații cheie:

- Există o lipsă de reglementare a potențialelor conflicte de interese: Legea audiovizualului nu conține nicio referire la conflictul de interese dintre proprietarii de media și partidele politice sau grupurile partizane. Nu există o legislație relevantă concepută pentru presa scrisă sau pentru proprietatea media digitală;
- De asemenea, nu există nicio lege care să conțină limitări privind controlul direct și indirect al mass-media de către partide, grupuri partizane sau politicieni;
- Posturile private de televiziune nu fac suficient de multe eforturi pentru a informa publicul cu privire la distincția dintre diferitele tipuri de conținut, în special între conținutul editorial propriu și timpul de difuzare cumpărat de partide, și pentru a semnaliza cine plătește pentru conținut. Micile modificări aduse Legii audiovizualului în 2023 nu pot rezolva problema, deoarece versiunea anterioară a legii interzicea deja sponsorizarea programelor de știri și de actualități.

Incluziunea socială are un scor de risc de 80%, cu opt puncte mai mare decât pentru 2022. Informații cheie:

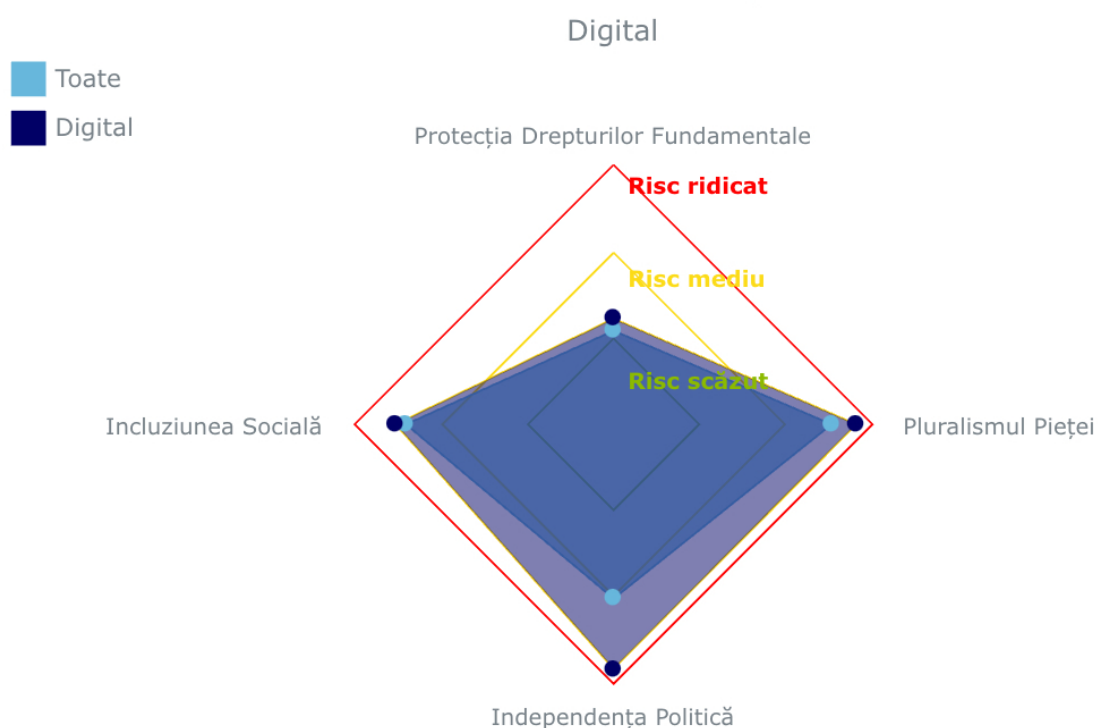
- Programele care răspund nevoilor minorităților sau care reprezintă minorități sunt limitate. Există puține programe în limbile minorităților în rândul mass-mediei publice și niciunul în rândul mass-mediei comerciale de top;
- În majoritatea județelor, cetățenii au puține surse de știri locale din care să aleagă. Zonele rurale sunt printre cele mai vulnerabile la lipsa de opțiuni relevante la nivel local și la dependența de televiziune ca sursă de știri;
- Aproape toate inițiativele de formare în domeniul educației media provin de la ONG-uri și, prin urmare, nu pot răspunde nevoilor populației așa cum ar putea să o facă statul, printr programe cuprinzătoare și bazate pe dovezi;
- Autoritățile române privesc problema dezinformării în principal dintr-o perspectivă de securitate națională, ceea ce influențează puternic tipurile de măsuri prioritizate până acum: măsuri care se concentrează pe suprimarea discursului văzut ca o amenințare de către instituții care nu au dreptul și

expertiza să decidă ce fel de discurs este legal într-o democrație;

- Un proiect de lege menit să reglementeze deep fake-urile, propus la sfârșitul anului 2023, a fost criticat de experți ONG ca fiind redundant în anumite aspecte și excesiv de restrictiv în alte privințe. Proiectul a fost caracterizat și ca fiind prost informat cu privire la cele mai recente evoluții tehnologice.

Focus pe mediul online

România: Domenii de risc la adresa pluralismului media

JS chart by amCharts

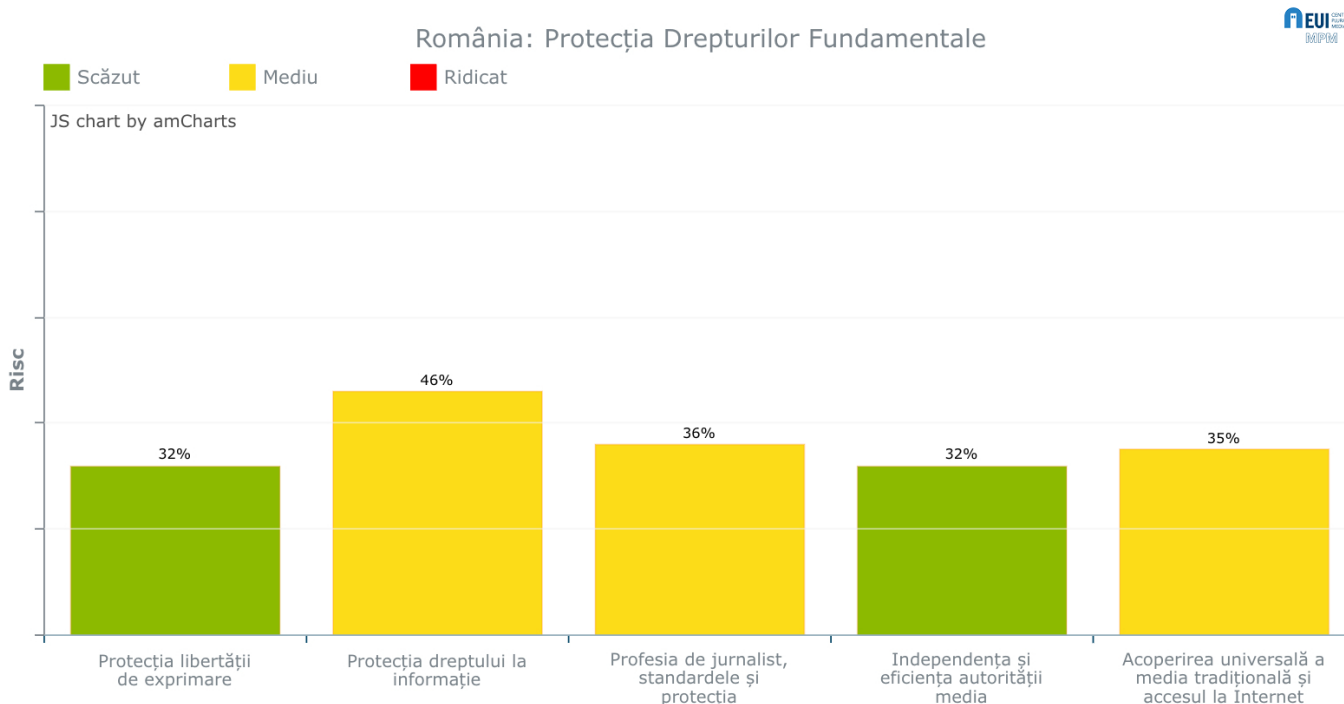
CEMI
CENTRE FOR MEDIA
PLURALISM AND
MEDIA FREEDOM
MPPM 2024

- Provocările la adresa pluralismului și a libertății presei în mediul offline sunt reproduse și chiar amplificate în mediul online. Scorul de risc pentru protecția fundamentală, de exemplu, este ușor mai mare în domeniul digital din cauza unor riscuri sporite pentru libertatea de exprimare, generate de reglementări și măsuri care vizează în mod specific discursul și sursele online.
- Legea 58/2023 privind securitatea cibernetică este o evoluție din 2023 care are un impact asupra libertății de exprimare și de informare (abordată în domeniul Protecției fundamentale), dar care se referă, de asemenea, la lupta împotriva dezinformării (discutată la capitolul Incluziune socială). Legea este o ilustrare a perspectivei din care autoritățile văd problema dezinformării și soluțiile acesteia. Legea a adăugat „campaniile de propagandă sau dezinformare” online pe lista amenințărilor la adresa securității naționale, adăugând astfel la portofoliul instituțiilor de apărare și securitate combaterea unor asemenea „campanii”. Legea a fost puternic criticată de experții în domeniul vieții private și al drepturilor omului.
- Domeniul independenței politice are un scor de risc deosebit de ridicat în zona digitală, din cauza transparenței foarte limitate a reclamelor politice online din campanie și din afara ei. Cadrul de

reglementare privind publicitatea politică și sponsorizarea politică a conținutului media online este deosebit de deficitar. Partidele trebuie să eticheteze anunțurile audiovizuale, outdoor și tipărite - cu numele competitorului electoral care comandă anunțul și al companiei care îl produce - dar nu există astfel de cerințe pentru anunțurile online. Mai mult, contracte scurse și declarații pe surse apărute în ultimii ani în unele instituții au arătat că mai multe posturi de televiziune și mass-media online au acceptat bani de la partide politice în schimbul publicării anumitor tipuri de conținut, uneori fără a marca acel conținut ca fiind sponsorizat (Ilie, Voinea și Delcea, 2022; Andrei, 2022; Crăițoiu, 2022).

3.1. Protecția drepturilor fundamentale (36% - Risc mediu)

Indicatorii cu privire la Protecția drepturilor fundamentale reprezintă pilonul principal al reglementărilor în domeniul media în orice democrație contemporană. Ei măsoară un număr de arii de risc potențial, inclusiv existența și eficiența implementării reglementărilor care asigură protecția libertății de exprimare și a dreptului la informare; statutul jurnaliștilor în fiecare țară, inclusiv protecția lor și abilitatea lor de a munci; independența și eficiența corpurilor legislative naționale care au competența de a reglementa sectorul media, precum și acoperirea mass-mediei tradiționale și accesul la internet.

Scorul de risc al domeniului de protecție fundamentală pentru 2023 este de 36%, încadrându-se la categoria de „risc mediu”. La fel ca în anii precedenți, acest domeniu are cel mai mic scor de risc din cele patru domenii MPM. Trei indicatori - cu unul mai mult decât anul trecut - au un scor de risc mediu.

Protecția libertății de exprimare are un scor de risc de 32%, la fel ca în ultimii doi ani, în parte pentru că legislația importantă în acest domeniu respectă standardele internaționale (Centrul pentru Jurnalism Independent, 2013). De exemplu, defăimarea a fost dezincriminată din 2006^[3], în timp ce în Codul civil rămân în vigoare protecții pentru dreptul la reputație, imagine, viață privată etc^[4].

Totuși, acest scor de risc nu înseamnă că nu există riscuri. Fundamentul juridic care protejează libertatea de exprimare riscă să fie corodat de măsurile adoptate în ultimii ani - unele temporare, altele nu - care au împuternicit autoritățile să restrângă libertatea de exprimare în numele protejării securității naționale sau a sănătății publice. În acest sens, a se vedea secțiunea specială digitală de mai jos.

Protecția dreptului la informare are un scor de risc de 46%, ușor mai mic decât anul trecut (52%). România a transpus Directiva UE 2019/1937 privind protecția avertizorilor de integritate cu o întârziere de aproximativ un an față de termenul limită, în 2022. La momentul respectiv, experții din cadrul organizațiilor societății civile (OSC) au considerat adoptarea noii legi (361/2022) ca fiind o victorie pentru protecția avertizorilor de integritate, deși o victorie calificată și greu de obținut, având în vedere că unele probleme din proiectul de lege au fost remediate abia după presiuni din partea Comisiei Europene. Chiar și după modificări semnificative de ultimă oră, unele defecte au rămas. Unul dintre ele era faptul că legea obliga instituțiile și companiile să protejeze anonimatul denunțătorilor doar dacă existau „dovezi solide” că acțiunile

raportate sunt ilegale. În 2023, cuvântul „solide” a fost eliminat din lege. Un alt defect rămâne însă: conform legii, denunțatorii pot, conform legii, să împărtășească informațiile publicului, dar numai dacă au motive să creadă că raportarea către autorități ar duce la represalii și/sau dacă siguranța publicului este în joc.

Cetățenii, organizațiile societății civile și jurnaliștii se confruntă în continuare cu dificultăți în ceea ce privește accesul la informațiile de interes public - dificultăți discutate și în rapoartele anterioare. De-a lungul anilor, OSC-urile au raportat unele modele care indică deficiențe în Legea 544/2001 sau în punerea în aplicare a acesteia (a se vedea, de exemplu, Centrul pentru Inovare Publică et al., 2024, pp. 20-26). De exemplu, autoritățile invocă uneori legea privind protecția vieții private și regulamentul privind datele cu caracter personal pentru a evita dezvăluirea anumitor informații, chiar dacă aceste legi nu se aplică de fapt; instituțiile împărtășesc adesea datele în formate care nu sunt ușor de utilizat; instituțiile refuză uneori cererile de informații deoarece răspunsul la acestea necesită „prelucrarea datelor”. Deși există căi legale de contestare a refuzurilor de a împărtăși informații, acestea sunt oneroase, deoarece poate dura ani de zile până când un proces ajunge la un verdict.

Indicatorul privind **Profesia, standardele și protecția jurnaliștilor** are un scor de risc de 36%, cu doar 3 puncte mai puțin decât în ediția precedentă. După cum s-a discutat în rapoartele anterioare, condițiile de muncă sunt oarecum precare, în ceea ce privește securitatea și remunerarea: salariile sunt relativ mici, contractele de freelancing cu mai puține beneficii și protecții pentru angajați sunt utilizate pe scară largă în industrie, iar orele suplimentare neplătite sau stagiile neplătite sunt frecvente (Popescu et al., 2019, p. 66; Paylab.ro; Ionescu, 2019; Lupsa, 2020; Surugiu, 2013; Bădoiu, 2023). Probleme precum salariile mici, observate la nivel național, sunt adesea exacerbate la nivel local, unde resursele și locurile de muncă sunt (și) mai rare (Wall-street.ro, 2023).

Sunt ocazionale amenințări la adresa jurnaliștilor. În 2023 am identificat o amenințare la adresa unui jurnalist, precum și un incident care a implicat o potențială tentativă de intimidare. Secretarul general adjunct al Partidului Național Liberal (PNL) a amenințat jurnaliștii de la G4Media.ro prin intermediul Facebook în decembrie 2023. Potrivit răspunsului autorităților române către Consiliul Europei pe această temă, lui Mănăstire i s-a cerut să demisioneze din funcția deținută în PNL și s-a conformat (Consiliul Europei, 2023). În plus, în mai 2023, o jurnalistă a raportat că reprezentanții ai Ministerului Mediului au certat-o și au încercat să o intimideze în timpul unei întâlniri îndelungate la birourile ministerului, unde fusese invitată după ce a depus mai multe cereri pe 544 în cadrul reportajului său despre tăierile ilegale de păduri. Printre altele, jurnalista a relatat că un reprezentant al ministerului prezent la întâlnire „a devenit din ce în ce mai agresiv și a țipat [la ea] într-un mod misogin și intimidant. La un moment dat, acesta i-a spus că are prieteni în industria forestieră și că solicitările ei de informații despre exploatarea forestieră ar putea afecta interesele proprietarilor de păduri private” (Mapping Media Freedom, 2023).

Seriozitatea și rapiditatea cu care amenințările la adresa jurnaliștilor sunt tratate de către organele de aplicare a legii și de către procurori nu sunt constante. De exemplu, pe de o parte, autorul unei amenințări la adresa jurnalistei PressOne Emilia Sercan în 2019 nu numai că a fost identificat, dar a fost și judecat și condamnat în mai puțin de doi ani (Popescu et al., 2022). Pe de altă parte, în toamna anului 2023, două dosare care investigau amenințări și tentative de intimidare împotriva lui Sercan au fost închise fără niciun rezultat. În octombrie, Parchetul Sectorului 4 din București a închis dosarul care investiga o amenințare primită de Sercan prin intermediul Facebook în ianuarie 2022, la o zi după ce a scris un articol în care susținea că premierul de atunci Ciucă i-a plagiat teza de doctorat. Ulterior, a mai primit cel puțin o altă amenințare online și a depus plângeri la poliție în acest sens. Motivul invocat pentru închiderea cazului a fost acela că nu exista un „interes public” pentru continuarea urmăririi cazului (Diură, 2023). În plus, în

noiembrie, Curtea de Apel București a dispus închiderea unui alt caz, care avea ca obiect publicarea unor fotografii sensibile ale Emiliei Șercan și scurgerea de informații dintr-un dosar de poliție privind aceste fotografii sensibile. Mai multe organizații internaționale și naționale și-au exprimat îngrijorarea serioasă cu privire la amenințările cu care se confruntă Șercan și la modul în care autoritățile au gestionat acestea în ultimul an (ActiveWatch, 2023).

Nu există o legislație care să prevină litigiile strategice împotriva participării publice (*strategic lawsuits against public participation* - SLAPP). Atenția și discuțiile privind astfel de cazuri au crescut cu siguranță în ultimii ani, dar nu se poate spune cu certitudine în acest moment dacă fenomenul în sine este în creștere sau dacă dimensiunea sa se compară cu ceea ce se întâmplă în alte țări. Grupul de advocacy CASE (Coalition Against SLAPPs in Europe) a inventariat aproximativ 0,13 cazuri SLAPP la 100.000 de persoane în România într-un raport din 2023. Țările cu un număr similar de SLAPP-uri pe care CASE le-a cartografiat au fost Franța, Ungaria și Elveția (cu 0,12/100 de mii de persoane) (Coalition Against SLAPPs in Europe, 2023).

Scorul de risc privind **Independența și eficiența autorității de reglementare mass-media** este de 32%, iar nici scorul, nici situația în sine nu s-au schimbat față de anul trecut. Un punct slab este reprezentat resursele limitate alocate CNA, mai compatibile cu o idee oarecum minimalistă despre ceea ce poate sau ar trebui să facă CNA. Finanțarea CNA a crescut, dar nu semnificativ, dacă se ia în considerare inflația și sarcinile suplimentare pentru CNA care decurg din adoptarea Legii 190/2022, care a transpus Directiva privind serviciile media audiovizuale. Bugetul CNA pentru 2022 a fost de 14,4 milioane de lei, iar ultimul buget public pentru 2023 a fost de 18,7 milioane de lei (cu 30% mai mult, în condițiile în care inflația din 2022 până în 2023 a fost de 10,4%, conform datelor din decembrie ale Institutului Național de Statistică). Nu avem date recente despre angajați, dar la sfârșitul anului 2022, CNA avea 124 de angajați în total, cu 10 mai puțini decât la sfârșitul anului 2021.

Indicatorul referitor la **Acoperirea universală a mass-mediei tradiționale și accesul la internet** are un scor de risc de 35%, iar acesta a fluctuat semnificativ în ultimii ani din cauza schimbării statisticilor legate de accesul la internet și viteza acestuia. Este important de remarcat faptul că disparitățile dintre mediul rural și cel urban persistă în acest domeniu. Deși penetrarea internetului a crescut, există încă aproape 2 din 10 gospodării care nu au acces la internet, conform statisticilor românești, iar acest lucru este mai frecvent în zonele rurale decât în cele urbane (Institutul Național de Statistică, 2023).

Focus pe mediul online

În martie 2023, o inițiativă legislativă privind securitatea cibernetică discutată în raportul anterior al MPM (Pl.-x 773/2022) a devenit Legea 58/2023. Aceasta a introdus o serie de modificări instituționale și de reglementare puternic criticate de experții în domeniul vieții private și al drepturilor omului din cadrul organizațiilor societății civile (APADOR-CH, 2022a).

Printre altele, noua lege a adăugat „campaniile de propagandă sau dezinformare” online pe lista amenințărilor la adresa securității naționale (prin modificarea Legii 51/1991 privind securitatea națională la art. 3). Experții ONG au avertizat că acest lucru plasează combaterea unor astfel de „campanii” în sfera de competență a unui număr de instituții noi, cum ar fi serviciile de informații. Acest lucru a fost considerat problematic din mai multe motive, printre care, în primul rând, faptul că, în mod normal, nu este sarcina instituțiilor de apărare și serviciilor de intelligence într-o democrație să decidă ce tipuri de discursuri sunt permise în sfera publică (Valică, 2022).

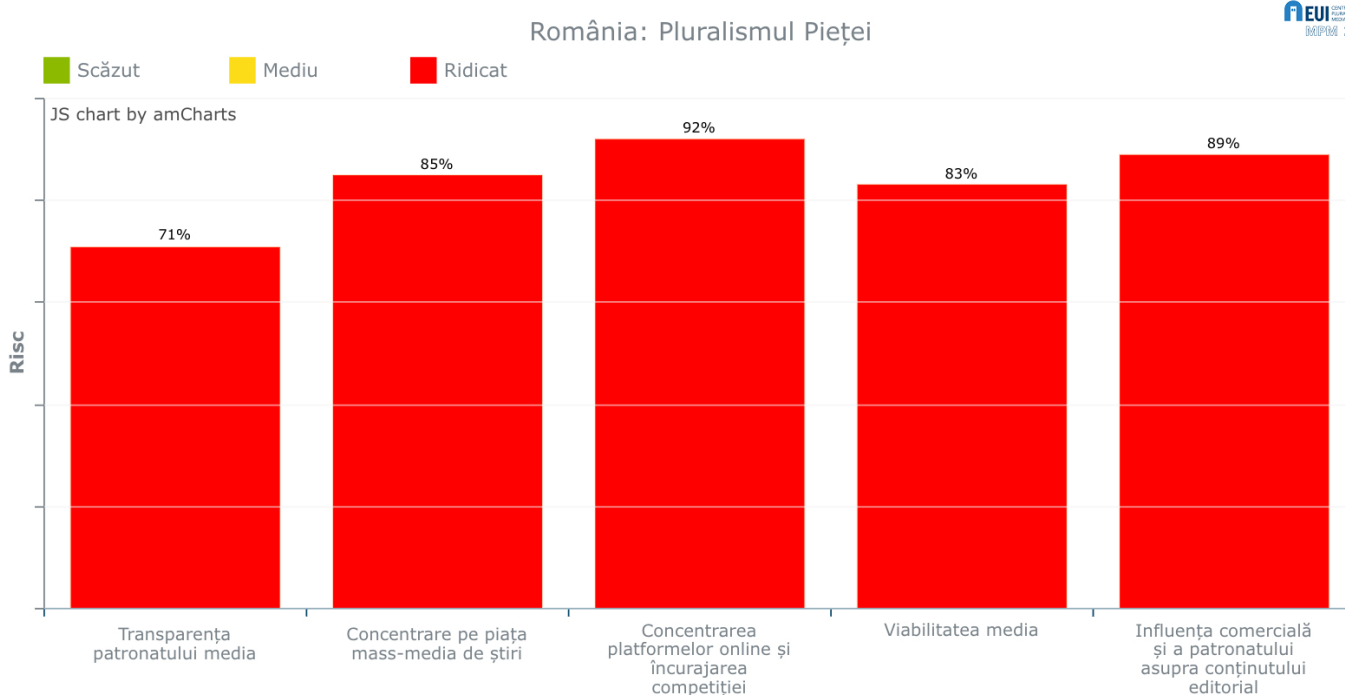
Îngrijorările exprimate de ONG-uri cu privire la controlului excesiv asupra libertății de exprimare și de informare au fost alimentate și mai mult atunci când, discutând prerogativele și responsabilitățile care decurg din legea securității cibernetică, liderul unei divizii de informații cibernetică din cadrul Serviciului Național de Informații (SRI) a declarat că, dacă unul dintre competitorii electorali la viitoarele alegeri din România s-ar angaja în „acțiuni hibride”, autoritățile de securitate cibernetică ar trebui să intervină. „Dacă ajungem și la persoane dacă știm sigur că fac treaba aia luăm mandat de securitate națională semnat de director, avizat de procuror, semnat de procurorul general, aprobat de un judecător [...] Un astfel de mandat îl putem obține în mai puțin de o oră”, a declarat oficialul (Pora, 2023).

Până acum, Curtea Constituțională (CCR) a susținut constituționalitatea legii. La sfârșitul anului 2023, Avocatul Poporului, care a depus anterior o cerere ca CCR să examineze legea, a refuzat o cerere a ONG-urilor de a face acest lucru din nou, argumentând că CCR s-a pronunțat deja în această privință și că serviciile de informații vor merge, în orice caz, doar după cei mai serioși infractori de dezinformare (APADOR-CH, 2023).

În ceea ce privește punerea în aplicare a Legii privind serviciile digitale în România, autoritatea de reglementare în domeniul telecomunicațiilor (ANCOM - Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații) va supraveghea aplicarea legii și se va ocupa de cooperarea cu alte state membre în ceea ce privește partea română. Nu este clar dacă ANCOM va primi resurse suplimentare pentru a-și asuma această responsabilitate.

3.2. Pluralismul pieței (84% - Risc ridicat)

Indicatorii de pluralism al pieței examinează existența și eficacitatea dispozițiilor privind transparența patronatului mass-media și existența și eficacitatea reglementării sau autoreglementării împotriva influenței comerciale și a patronatului asupra conținutului editorial. În plus, evaluează riscurile legate de concentrarea pieței în producția, precum și în distribuția de știri: în ceea ce privește producția, luând în considerare separat concentrarea orizontală în fiecare sector și concentrarea cross-media; în ceea ce privește distribuția, evaluarea rolului platformelor online ca poartă către știri, concentrarea pieței publicității online și rolul încurajării concurenței și a garanțiilor de reglementare în protejarea pluralismului informațional. Mai mult, acești indicatori caută să evalueze viabilitatea pieței mass-media de știri.

Domeniul Pluralismul pieței are cel mai mare scor de risc (84%) dintre cele patru domenii MPM, la fel ca și în anii precedenți. Toți indicatorii înregistrează scoruri de risc ridicate.

Transparența proprietății mass-media are același scor de risc pentru 2023 ca și pentru 2022 (71%). O evoluție în 2023 a fost publicarea pe site-ul autorității de reglementare a audiovizualului (CNA) a structurii de proprietate a tuturor companiilor care dețin licențe de radiodifuziune și televiziune. Anterior, aceste date ar fi fost disponibile - la cerere și contra cost - la Oficiul Național al Registrului Comerțului (ONRC), astfel că decizia CNA de a publica informațiile a făcut ca acestea să fie mai accesibile.

Cu toate acestea, listele publicate acum de CNA acoperă doar actorii de pe piața audiovizuală, iar cerințele erau deja mai stricte pentru mass-media audiovizuale (conform Legii audiovizualului 504/2002). Între timp, pentru mijloacele de comunicare neaudiovizuale, nu există norme specifice privind dezvăluirea anumitor informații despre acționariat și date economice (legea relevantă este doar Legea generală privind societățile (31/1990). Transparența completă este, de asemenea, împiedicată de faptul că societățile media pot fi deținute parțial sau integral de societăți înregistrate în străinătate, a căror proprietate poate fi sau nu cunoscută pe deplin, în funcție de reglementările din țara respectivă.

Pluralismul surselor mass-media are același scor de risc (85%) ca în 2021 și cu 3 puncte peste 2022. Legea audiovizualului 504/2022 prevede singurele reglementări specifice sectorului media în materie de concentrare, iar aceasta nu acoperă media non-audiovizuale sau proprietatea cross-media.

Există o concentrare semnificativă în industria media. Primii patru proprietari de televiziuni din România în funcție de cota de audiență în 2023 sunt CME (Grupul PPF), Intact Media Group, Dogan Media și RCS (Digi Communications), după cum arată datele Observatorului European al Audiovizualului. În total, primii 4 proprietari reprezintă 73% din totalul cotei de audiență în 2023. În 2022, ultimul an pentru care dispunem de date, acestor le reveneau 70% din veniturile pieței de publicitate TV (Initiative Media, 2023).

Principalii proprietari de radio în ceea ce privește audiența în 2023 au fost Radio Holding (Kiss FM, Magic FM), Europe Development (Europa FM), Media Camina (Radio Zu) și RDS/RCS (Digi FM), cu o cotă de audiență totală de 43%, conform datelor Radio Audience Study. Conform estimărilor Media Fact Book, din veniturile de publicitate care au mers la companii radio în 2022, topul patru a luat 91%.

În noiembrie 2023, primii patru proprietari de media producătoare de știri online erau Ringier România, RCS/RDS, PRO TV; și Adevarul Holding. Ringier deține Libertatea, care, cu 8,6 milioane de vizitatori unici (numărați ca dispozitive unice care vizitează un site) în noiembrie, părea să aibă o cotă de audiență de aproximativ 86%, dacă e să ne luăm după estimările din 2023 ale BRAT privind dimensiunea audienței online (aproximativ 10 milioane de dispozitive). RCS/RDS deține site-ul web al canalului de știri Digi 24, care a avut 8,4 milioane de dispozitive unice de vizitare în aceeași lună. PRO TV deține site-ul stirileprotv.ro, care a avut 5,6 milioane de dispozitive unice de vizitare. Adevarul Holding deține atât adevarul.ro (5,1 milioane de vizitatori unici), cât și click.ro (4,3 milioane de vizitatori unici).

Viabilitatea media are un scor de risc de 83%, fiind un indicator ale cărui riscuri au efecte în toate domeniile. În ultimii ani, veniturile din publicitatea TV au avut tendința de a crește într-o oarecare măsură, chiar și luând în considerare creșterea PIB și inflația. Veniturile digitale au crescut, iar în 2022 au preluat 35% din veniturile din publicitate în toate mediile, dar televiziunea continuă să preia cea mai mare parte a veniturilor (54% în 2022) (Initiative Media, 2023).

În 2023, potrivit estimărilor de la jumătatea anului făcute de Media Fact Book, veniturile din publicitatea televizată urmau să rămână la fel ca în 2022 la aproximativ 350 de milioane de euro (p. 19), în timp ce PIB-ul real a crescut cu 2%, potrivit INS. Veniturile din publicitatea radiofonică au scăzut în contextul pandemiei și au început să crească după aceea, dar nu în același ritm cu inflația și PIB-ul. În anii precedenți, veniturile din publicitatea tipărită au scăzut în general, iar aceeași tendință a fost estimată și pentru 2023, Media Fact Book previzionând scăderea veniturilor din publicitatea tipărită de 11% comparat cu 2022. Piața publicității digitale a înregistrat o creștere semnificativă în 2022 (25%), ajungând la o valoare de 232,9 milioane de euro. Însă, la jumătatea anului 2023, estimările Media Fact Book prevedeau că, până la sfârșitul anului 2023, piața publicității digitale va fi crescut cu (doar) 9% față de 2022. Potrivit celei mai recente ediții Media Fact Book, Google Search a luat 43% din totalul veniturilor pe vânzări de reclame online (Initiative Media, 2023, p. 20).

În general, având în vedere lipsa de resurse și logica comercială ce predomină în mass-media mainstream, inovația în orice privință este limitată, inclusiv în ceea ce privește sursele de venituri. Modelele de finanțare bazate pe forme de adeziune a publicului (membership), ca sursă de venit, precum și crowdfunding-ul, sunt utilizate în principal de organizațiile jurnalistice aflate la început de drum. În 2022, Libertatea - al doilea cel mai mare site de știri din România din punct de vedere al audienței și al doilea cel mai popular cotidian - a

lansat o campanie de donații. Este un model mixt care se bazează pe donații din partea cititorilor, care primesc în schimb anumite avantaje, precum un site fără reclame, informații despre activitatea redacției în avans, ediția digitală a ziarului tipărit etc. Este primul exemplu de publicație mainstream care solicită donații de la cititori. Recorder, o publicație de nișă axată pe investigații video, este unul dintre cele mai de succes exemple de conținut media finanțat prin crowdfunding în România. Acesta a primit aproape 650.000 EUR din donații sub diferite forme de la companii și de la public în 2021 (cele mai recente date). De asemenea, a lansat un magazin online care vinde tricouri inspirate de investigațiile lor, așa cum a făcut-o alt mijloc de comunicare independent axat pe investigații, Rise Project.

Independența editorială față de presiunile comerciale și ale proprietarilor a fost întotdeauna o zonă de risc foarte ridicat (89% în acest an). În 2023, unele dintre aceste riscuri s-au materializat la Gazeta Sporturilor și Libertatea, două dintre publicațiile de top în știrile sportive, respectiv, știrile generale.

În urma unor neînțelegeri și presiuni din partea proprietarilor asupra liderilor redacției, în toamna anului 2023, șefii Ringier Sportal l-au concediat brusc pe Cătălin Țepelin, pe atunci redactor-șef al Gazeta Sporturilor (GSP.ro), unul dintre cele mai mari site-uri de știri sportive din România. Ringier Sportal este un joint-venture între Ringier AG din Elveția și Sportal Media Bulgaria, și deține GSP, Libertatea și alte publicații. Tepelin a citat mai multe încercări de ingerință în conținutul editorial din partea conducerii companiei, legate de acoperirea activităților companiilor de pariuri. Potrivit lui Tepelin, proprietarii au cerut, de asemenea, să li se arate articolele legate de companiile de pariuri înainte de publicare, cerere care a fost respinsă. Într-o scrisoare deschisă, redacția GSP a protestat față de demiterea lui Tepelin, precum și față de intenția conducerii de a schimba direcția editorială și de a interfera cu separarea dintre partea comercială și cea editorială (Dumitrescu, 2023, Redacția Libertatea, 2023a).

La mai puțin de o lună după demiterea redactorului-șef al Gazeta, proprietarul l-a concediat și pe coordonatorul editorial atât pentru Libertatea, cât și pentru Gazeta Sporturilor, Cătălin Tolontan, anunțând brusc închiderea ediției tipărite a ziarului Gazeta și făcând postul lui Tolontan redundant (Diură, 2023b, Redacția Libertatea, 2023b). Tolontan, care este unul dintre cei mai reputați jurnaliști de investigație din țară, a povestit într-unul dintre ultimele sale editoriale pe GSP.ro cum la începutul anului șefii bulgari au îndemnat redacția Gazeta să înființeze o asociație de lobby pentru industria pariurilor. Aceasta ar fi urmat exemplul bulgar, unde patronul Sportal, Stilian Shishkov, a înființat și conduce un grup de lobby pentru industria pariurilor. Liderii redacției au respins ideea. La rândul lor, Ringier Sportal a susținut în mai multe comunicate de presă că totul a fost o neînțelegere.

Deși în 2023 nu au existat alte conflicte proprietari editorial de genul celor pe care le-am văzut la Ringier, nu este neobișnuit ca proprietarii de presă din România să se confrunte cu potențiale conflicte de interese, din cauza altor afaceri ale acestora și a lipsei de reglementare în acest domeniu ^[5].

Nu există reglementări sau autoreglementări adoptate la scară largă (și puse în aplicare) care să interzică intervenția proprietarilor sau a comercialului în conținutul editorial. Nu există nici mecanisme, nici în legislația națională, nici în autoreglementare, care să protejeze jurnaliștii de rând, în cazul schimbării politicii editoriale sau a proprietarilor. Acest lucru este însoțit de lipsa unor asociații de jurnaliști sau a unor sindicate puternice și cu un număr mare de membri care să le apere drepturile.

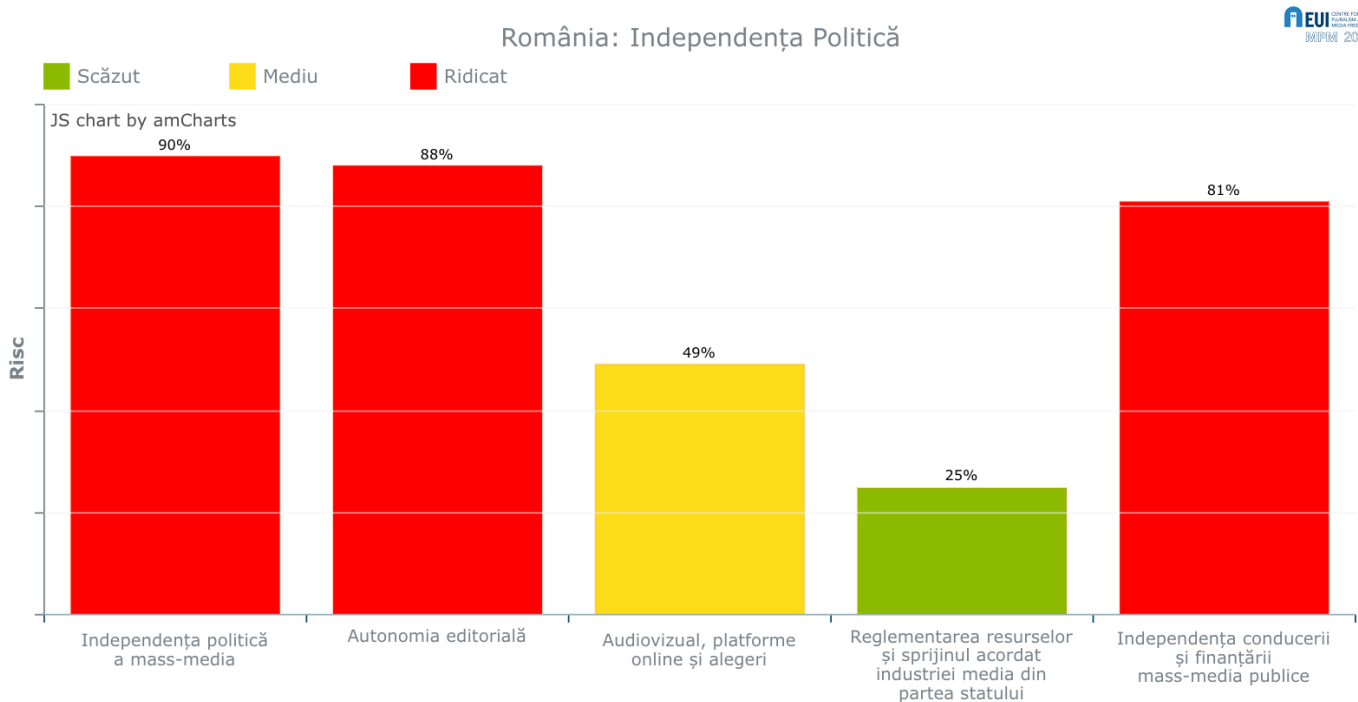
Focus pe mediul online

Lipsa de date reprezintă o provocare semnificativă pentru evaluarea **pluralismului pe piețele digitale**, precum și a altor indicatori din domeniul pluralismului pieței. Directiva UE privind drepturile de autor (2019/790) a fost transpusă în 2022, prin Legea 69/2022, modificând astfel Legea 8/1996 privind drepturile de autor. Conform cercetărilor noastre, însă, în România nu au fost instituite mecanisme și/sau acorduri și nici nu a fost inițiat un dialog legat de implementarea articolului 17, privind utilizarea conținutului protejat de către furnizorii de servicii de partajare de conținut online (agregatori și platforme) și a articolului 13, privind un mecanism de negociere pentru accesul și disponibilitatea operelor audiovizuale pe platformele de video la cerere. În plus, Strategia națională în domeniul proprietății intelectuale adoptată în 2023 nu abordează deloc problema mecanismelor de negociere sau a facilitării acestora.

Directiva Consiliului European privind impozitarea minimă a societăților (2022/2523) a fost transpusă chiar la sfârșitul anului 2023, prin Legea 431/2023. După cum explică experții fiscali, elementul din această lege care impune o cotă minimă de impozitare de 15% va afecta companiile doar dacă rata efectivă de impozitare a acestora în acest moment (în România) este mai mică de 15%. Primul termen limită pentru raportare și plată este în 2026. Având în vedere complexitatea legii în sine și a situației juridice a marilor companii de streaming sau a platformelor de socializare, este încă neclar cum va afecta în cele din urmă această nouă lege obligațiile fiscale ale acestora în România (Boiciuc, 2024, Avocatnet, 2024).

3.3. Independența politică (67% - Risc ridicat)

Indicatorii Independenței politice evaluează existența și eficacitatea garanțiilor de reglementare și autoreglementare împotriva partizanatului politic și a influențelor politice asupra producției, distribuției și accesului la știri. Mai precis, acest domeniu caută să evalueze influența Statului și, într-un sens mai larg, a puterii politice asupra funcționării pieței de media și independenței instituțiilor mass-media publice. Mai mult, domeniul analizează și existența și eficiența (auto)reglementării în a asigura independența editorială și accesul la mai multe puncte de vedere politice și informații legate de politică, mai ales în perioade electorale.

Domeniul independenței politice are un scor de risc ridicat pentru anul 2023 (67%), același ca și în anul precedent, reflectând un context care nu a suferit schimbări semnificative. Toți indicatorii au același scor de risc ca și cu un an înainte.

Cele mai mari probleme în acest sens au legătură cu **Independența politică a mass-media** și **Autonomia editorială**, doi indicatori care sunt chiar mai interconectați decât alți indicatori MPM și care sunt amândoi afectați de lipsa de reglementare și de autoreglementare în unele domenii-cheie. De exemplu, Legea audiovizualului, care reglementează regimul de proprietate pentru mass-media audiovizuale nu conține nicio referire la conflictul de interese dintre proprietarii de mass-media și partidele politice sau grupurile partizane. Nu există o legislație specifică concepută pentru presa scrisă sau pentru proprietatea asupra mass-media digitale, acestea fiind reglementate doar de legea generală privind întreprinderile comerciale, care nu include astfel de prevederi. De asemenea, nu există nicio lege care să conțină limitări privind controlul direct și indirect al mass-mediei de către partide, grupuri partizane sau politicieni.

Redactorii-șefi sunt vulnerabili la concedieri arbitrare din partea proprietarilor, în parte din cauza lipsei de protecție juridică și de autoreglementare. Nu există nicio lege care să stipuleze condițiile de numire și demitere a redactorilor-șefi, această chestiune fiind lăsată la latitudinea reglementărilor editoriale interne ale fiecărei companii media. Majoritatea publicațiilor din top 4 din fiecare segment de piață are un cod etic, același lucru nu este valabil pentru non-liderii. În plus, nu toate codurile etice discută despre independența editorială față de interferențele politice. Unele coduri etice oferă proprietarilor o marjă de manevră semnificativă pentru a influența politica editorială, așa cum o face codul adoptat de unele posturi de radio și televiziune reunite sub ARCA^[6]. În plus, în timp ce afișarea unui cod etic este un lucru, aplicarea lui este cu

totul altceva, așa cum arată cazul Libertatea (evenimentele din 2023 de la Libertatea discutate la capitolul Pluralitatea pieței)^[7].

Scorul de risc pentru **Mass-media audiovizuală, platformele online și alegeri** rămâne neschimbat (49%). Atât mass-media, cât și actorii politici nu fac mai mult decât ceea ce prevede legea, în ceea ce privește publicitatea, sponsorizarea și transparența „colaborării”, iar ceea ce prevede legea este foarte puțin.

Canalele private nu fac suficient pentru a informa publicul cu privire la distincția dintre diferitele tipuri de conținut, în special între conținutul editorial propriu și timpul de antenă cumpărat de partide, și pentru a semnala cine plătește pentru conținut. În plus, deoarece legea nu cere acest lucru, la sfârșitul campaniei, nu există prea multă transparență cu privire la cât de mult au plătit diversele partide, cui și pentru ce conținut. Spre exemplu, în timpul campaniilor, unul din tipurile de conținut sponsorizat care este permis trebuie să fie etichetat ca „emisiune electorală”. Aceasta care poate fi plătită de un partid și are mai multe în comun cu o reclamă decât cu o emisiune obișnuită, dar poate prezenta în continuare personalitățile de știri/redactare ale canalului. Nu există nicio obligație de a eticheta o emisiune ca fiind „conținut sponsorizat de [numele partidului]” și nu există niciun motiv să se presupună că oamenii obișnuiți știu în ce constă diferența dintre o „emisiune electorală” și alte tipuri de emisiuni.

Modificările aduse Legii audiovizualului în 2023 nu pot rezolva în totalitate problemele de transparență. În primul rând, aceste dispoziții nu sunt complet noi. Noua formă a părții relevante a legii (art. 34, alin. 2 privind sponsorizarea) spune că „Este interzisă sponsorizarea programelor de știri și de actualități”. Forma veche spunea că „Este interzisă sponsorizarea unui serviciu de programe în întregime, precum și a programelor de știri, de analiză și de dezbateră pe teme politice și/sau economice de actualitate”. Nu este clar de ce forma nouă ar fi o îmbunătățire semnificativă care să contribuie la evitarea problemelor dezvăluite în presă și criticate de mulți observatori. În plus, dispozițiile acestei legi nu acoperă mass-media online (sau print-ul)

Rapoartele anuale de cheltuieli ale partidelor care trebuie depuse la Comisia Electorală și postate online trebuie să fie defalcate doar pe categorii mari, cum ar fi „Protocol, reclame și publicitate” (art. 49 din Legea 334/2006 indică ce intră în rapoarte și că acestea ar trebui să fie structurate/ defalcate în conformitate cu Legea contabilității (82/1991). Partidele pot alege să ofere mai multe detalii, dar, conform cercetărilor noastre, nu o fac.

Nu au existat schimbări în **Reglementarea de către stat a resurselor și sprijinului acordat sectorului media** (25%). Iar un motiv important pentru care scorul de risc rămâne scăzut este lipsa subvențiilor și a reglementărilor. Singura subvenție indirectă este o reducere a taxei pe valoarea adăugată (TVA) pentru print, dar aceasta are un impact redus din cauza numărului mic și a tirajului redus al publicațiilor tipărite.

Problemele legate de **Independența instituțiilor media publice** (81%) rămân aceleași ca în anii precedenți. Designul instituțional al acestor organizații și practica de până acum a Parlamentului nu oferă stimulente pentru ca mass-media publice să se angajeze în planificarea pe termen lung și nu încurajează performanța, deoarece nu există obiective și nu există o practică de dezbateră și analiză înainte de deciziile privind concedierile, numirile sau finanțarea (Median Research Centre, 2017b).

Focus pe mediul online

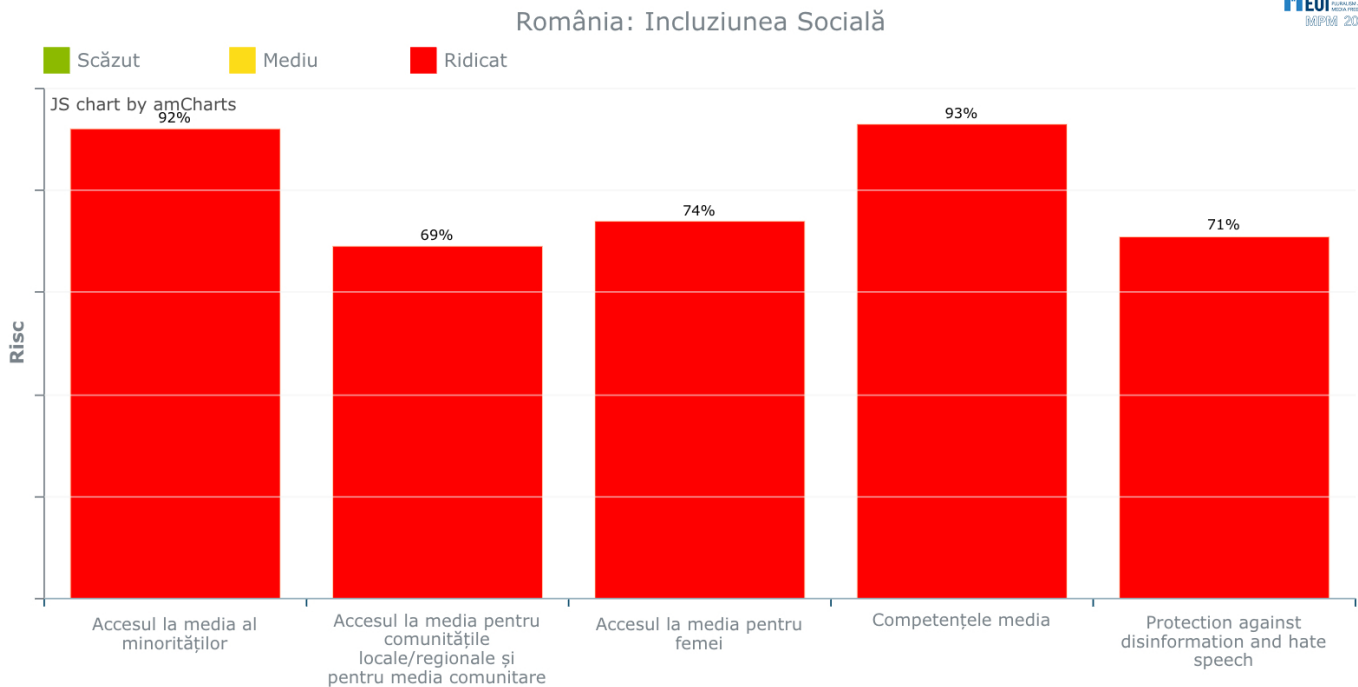
Cadrul de reglementare privind publicitatea politică și sponsorizarea politică a conținutului media online este deficitar, iar acest lucru a rămas neschimbat de anul trecut.

Legea 334/2006 [articolul 36 alineatul (3)] prevede cerințe ca partidele să eticheteze reclamele audiovizuale, outdoor și tipărite - de exemplu, numele competitorului electoral care comandă reclama și al companiei care o produce - dar nu există astfel de cerințe pentru reclamele online.

În plus, contractele și dezvăluirile anonime care au apărut în ultimii ani în unele publicații au arătat că unele instituții media de top (atât posturi de televiziune, cât și publicații online) au acceptat bani de la partide politice în schimbul publicării anumitor tipuri de conținut. Cel puțin uneori, acest lucru a fost făcut fără a semnaliza acest lucru publicului. Mai multe instituții media au semnat contracte cu partide sau intermediari, atât mass-media percepute ca fiind mai părtinitoare din punct de vedere politic, cât și unele considerate mai puțin părtinitoare (Ilie, Voinea și Delcea, 2022; Andrei, 2022; Crăițoiu, 2022)^[8]. În 2023, nu au apărut măsuri de reglementare sau autoreglementare care să poată schimba acest lucru.

3.4. Incluziunea socială (80% - Risc ridicat)

Domeniul incluziunii sociale se concentrează pe accesul la mass-media al anumitor grupuri din societate: minorităţi, comunităţi locale şi regionale, femei şi persoane cu dizabilităţi. Este analizat de asemenea contextul din fiecare ţară în ceea ce priveşte competenţele media, inclusiv competenţele digitale ale populaţiei în general. În plus, include noi provocări generate de utilizarea tehnologiilor digitale şi care sunt legate de protecţia împotriva discursului ilegal şi dăunător.

Domeniul incluziunii sociale a înregistrat un scor de risc ridicat în evaluarea pentru 2023 (80%), mai mare decât pentru 2022 (72%). În timp ce pentru 2022, trei din cinci indicatori au înregistrat un risc ridicat, în acest an toţi indicatorii au avut un scor de risc ridicat.

Reprezentarea minorităţilor în mass-media are un scor de risc foarte ridicat (92%), în creştere cu 13 puncte faţă de evaluarea anterioară. Scorul de risc mai ridicat al acestui indicator este rezultatul unor modificări aduse chestionarului MPM. O nouă variabilă - privind politicile de diversitate şi implementarea acestora în PSM, iar în PSM din România nu există astfel de politici.

Programele care răspund nevoilor minorităţilor sau care reprezintă minorităţile sunt limitate. Există puţine programe în limbile minorităţilor în rândul mass-mediei publice şi niciuna în rândul mass-mediei comerciale de top. Principalul canal public de televiziune (TVR1) îşi difuzează programul de ştiri numai în limba română. Una dintre filialele sale regionale oferă emisiuni de ştiri ceva mai scurte în limba maghiară ^[10].

Postul public de radio de ştiri Radio România Actualităţi difuzează ştirile doar în limba română. Unul dintre posturile regionale de radio are câteva ştiri în limbile minorităţilor, dar acestea par să acopere doar / în principal ştiri regionale/locale ^[11].

Există prevederi (minime) pentru a facilita accesul la televizor pentru persoanele cu deficienţe de auz, dar nu şi pentru persoanele cu deficienţe de vedere. Legea audiovizualului (art. 42) obligă radiodifuzorii să asigure cel puţin 30 de minute pe zi de ceea ce descrie ca fiind „programe de ştiri, analize şi dezbateri pe teme politice şi/sau economice legate de evenimentele curente”, în care să fie prezent un interpret în limbajul semnelor. În plus, „programele de importanţă naţională” trebuie să fie interpretate integral sau

radiodifuzorul trebuie să furnizeze un rezumat în limbajul semnelor.

Indicatorul privind **Mass-media locală/regională și comunitară**, care fost dezvoltat față de anul trecut, a crescut în ceea ce privește gradul de risc (de la 56% la 69%). Scorul de risc ridicat la acest indicator se datorează în parte evaluării de „risc ridicat” acordată unei noi variabile, legată de oferta de servicii de știri locale în zonele locale. În majoritatea județelor din România, cetățenii au la dispoziție puține surse de știri locale din care să aleagă. Zonele rurale sunt printre cele mai vulnerabile la lipsa de opțiuni în ceea ce privește mass-media relevante la nivel local și la dependența excesivă de televiziune ca sursă de știri. Deși gradul de penetrare a internetului a crescut, aproape 2 din 10 gospodării nu au acces la internet, conform datelor disponibile, iar acest lucru este mai frecvent în zonele rurale decât în cele urbane (Institutul Național de Statistică, 2023c). La momentul redactării acestui articol, există zece cotidiene de știri locale înregistrate la BRAT (Biroul Român de Audit Transmedia, 2024). Nu dispunem de date privind penetrarea lor în zonele rurale, dar tirajul lor este foarte mic ^[12].

Potrivit estimărilor MRC, ar putea exista până la șapte județe care nu au site-uri media regionale sau locale dedicate acestor zone ^[13]. Pe lângă posturile regionale publice, există 14 posturi de televiziune cu acoperire locală, cu sediul în orașe, precum și o serie de posturi de televiziune regionale private, iar aproape toate județele au cel puțin un post de radio local (Consiliul Național al Audiovizualului 2023a, 2023b). Din cauza lipsei de resurse, nu putem colecta date cu privire la cât de mult conținut de știri este furnizat de aceste posturi. Organizațiile societății civile și observatorii mass-media au raportat, în trecut, că mass-media locală este foarte vulnerabilă la presiunile politice și au caracterizat unele mass-media locale ca fiind controlate politic (Popa et al., 2014, Lupu, 2021, 2020).

La evaluarea riscului ridicat în cadrul acestui indicator contribuie și lipsa de subvenții pentru mass-media locală și comunitară, precum și lipsa de reglementare privind mass-media comunitară în general ^[14]. Există puține inițiative de mass-media comunitară, conform cercetării noastre. Există două posturi de radio comunitare în România, fondate printr-un proiect al ONG-ului ActiveWatch, dar care sunt operate acum de membrii comunității ^[15]. În plus, există și au existat alte câteva inițiative care ar putea fi considerate media comunitare în România, dar doar una dintre ele este activă în prezent și este doar online (Radio Shalom România) ^[16].

Egalitatea de gen în mass-media are, de asemenea, un scor de risc ridicat (74%). Scorul de risc este chiar mai mare decât în 2022, când a fost de 63%. Dar acest lucru nu indică o înrăutățire a „fundamentelor” în acest domeniu, ci reflectă mai degrabă fluctuația proporției de femei la conducerea mass-media incluse în eșantion (în calitate de directori, membri ai consiliului de administrație sau redactori-șefi). În absența unor studii sau statistici, pentru unii subindicatori, urmăm procedura MPM și luăm ca eșantion primele două mass-media ca popularitate. Prin urmare, modificările scorului pot fi generate de schimbările în ceea ce privește mass-media care se află la vârf în cadrul fiecărui sector de la un an la altul ^[17]. Pentru 2023, comparativ cu 2022, ponderea femeilor în rândul membrilor consiliilor de administrație ale companiilor private de televiziune s-a redus (la 29%, de la 31%), iar ponderea femeilor în rândul redactorilor-șefi din principalele media de știri a scăzut, de asemenea, (la 37%, de la 50%). În ceea ce privește alți subindicatori, cum ar fi ponderea femeilor la conducerea mass-mediei publice, felul cum sunt tratate în mass-media ca subiect femeile sau ponderea femeilor invitate în calitate de experți, ratingurile nu s-au schimbat (nu există suficiente date și, respectiv, „risc ridicat”).

Politicile privind **Educația media** sunt subdezvoltate în România, ceea ce se reflectă în scorul de risc foarte ridicat (93%, la fel ca anul trecut). Nu există practic nicio formare în domeniul competențelor media în școli și că aproape toate inițiativele de formare în domeniu provin de la ONG-uri (Amprenta Digitală, 2023a, Toma et al., 2023). Unele dintre elementele care fac parte din educația media se regăsesc dispersate în diverse cursuri care fac parte din programa de bază, dar dorim să subliniem că nu există cursuri de „competențe media” în programa obligatorie. Există unele ONG-uri care derulează proiecte care vizează comunitățile locale, tinerii în mod direct sau persoanele care lucrează cu tinerii (de exemplu, profesori, bibliotecari), de exemplu Mediawise Society și Centrul pentru Jurnalism Independent. Dar proiectele lor sunt limitate din punct de vedere geografic și al numărului de beneficiari direcți și indirecți din cauza resurselor limitate și, în orice caz, proiectele ONG-urilor nu pot compensa deficiențele din sistemul educațional național.

Protecția împotriva dezinformării și a discursului instigator la ură are, de asemenea, un scor de risc ridicat (71%, la fel ca anul trecut). Autoritățile române privesc problema dezinformării în principal din perspectiva securității naționale, cu consecințe importante asupra tipurilor de măsuri prioritizate până în prezent^[9]. Această evaluare pare să fie împărtășită și de alți experți ONG, precum expertul MediaWise Nicoleta Fotiade: „Logica din spatele [eforturilor de combatere] a dezinformării [din partea statului] este una care ține de dezinformarea care vine dintr-o sursă străină - de la un dușman străin care încearcă să destabilizeze democrația. Și atunci soluțiile se duc în direcția securității naționale și a cenzurii și mai puțin pe ideea de a dezbate, de transparență, de comunicare bună a ceea ce face guvernul”(Amprenta Digitală, 2023b). Unele dintre inițiativele recente ale statului de combatere a dezinformării nu numai că sunt de o eficacitate îndoielnică, dar sunt și de o legalitate și un respect discutabil pentru libertatea de exprimare și de informare, așa cum se discută mai detaliat în secțiunea Protecția fundamentală.

Ne lipsesc studiile și analizele care să evalueze eficiența eforturilor de combatere a discursului de ură din partea actorilor non-statali sau eficiența eforturilor depuse de instituțiile statului, în raport cu amploarea fenomenului. De fapt, adevărata amploare a fenomenului în sine este greu de înțeles. O serie de publicații recente pe această temă în România, deși informative, nu conțin de fapt analize sistematice ale discursului instigator la ură, trecând în schimb în revistă incidente izolate sau discutând alte tipuri de discurs care, deși problematice, nu se califică drept discurs instigator la ură. Iar atenția acordată termenilor utilizați și criteriilor de aplicare a acestor termeni este importantă, deoarece diferite costuri juridice și sociale sunt asociate cu diferite acte discursive. De exemplu, incitarea la ură sau discriminare este o infracțiune care se pedepsește cu amendă sau cu închisoare de la 6 luni la 3 ani, conform Codului penal (art. 369). În timp ce constituie o contravenție - conform Ordonanței Guvernului 137/2000 - „instigare[a] la ură rasială sau națională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități și legat de apartenența acestora la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată ori de convingerile, sexul sau orientarea sexuală a acestuia.” (articolul 15).

Focus pe mediul online

O nouă inițiativă referitoare la „deep fake”-uri (PI-x. 471/2023) a apărut pe agenda parlamentară la sfârșitul anului 2023 și ar putea fi supusă unui vot final în 2024. Proiectul de lege, care încearcă să introducă noi obligații de etichetare a conținutului manipulat digital, a fost criticat de experții ONG-urilor din mai multe motive. Criticii experți susțin că proiectul de lege este redundant în anumite părți, deoarece ar introduce sancțiuni pentru acte care sunt deja ilegale conform legislației existente, precum și pentru că încearcă să reglementeze lucruri care vor fi deja acoperite de o viitoare lege a UE privind inteligența artificială (Manolea, 2024). De asemenea, criticii susțin că ultima formă a proiectului de lege nu reflectă sau nu ține cont de ultimele opțiuni tehnice disponibile și de practicile comune ale producătorilor de imagini manipulate. În plus, aceștia susțin că, în unele părți, regulamentul este excesiv de restrictiv și nerealist, de exemplu prin faptul că impune ca imaginile/filmele manipulate să aibă o etichetă care să ocupe nu mai puțin de 10 % din dimensiunea sa și prin faptul că nu include excepții pentru imaginile produse în scopuri satirice sau artistice (Activewatch, 2024b).

4. Concluzii

Evoluția industriei mass-media și a mediului informațional din România în 2023 a urmat tiparele discutate în rapoartele anterioare ale MPM și a evidențiat factorii de risc interconectați asupra cărora am atras atenția și în trecut.

Instituțiile deficitare și eforturile slabe sau inexistente de a le consolida se află la baza multor probleme pe care evaluarea Monitorului Pluralismului Media în România le relevă.

- Nu există suficiente protecții sub formă de reglementare sau de autoreglementare pentru jurnaliști și pentru profesia de jurnalist, ceea ce face ca atât oamenii, cât și integritatea muncii lor să fie vulnerabile la presiuni nejustificate și la diluarea misiunii lor jurnalistice în forme subtile și insidioase;
- Cerințele de transparență într-o serie de domenii - de la publicitatea online la structura de proprietate și potențialele conflicte de interese - sunt insuficiente, ceea ce duce prezentarea de informații incomplete publicului;
- Reglementarea deficitară se combină cu un interes limitat în dezvoltarea auto-reglementării și a mecanismelor de aplicare a legii în rândul organizațiilor media, alimentat de scepticismul cu privire la existența unor obiective și norme comune suficiente.
- Punctele slabe ale designului instituțional al instituțiilor media publice - care nu încurajează planificarea, performanța și responsabilitatea pe termen lung - rămân neabordate;
- Prea puține organizații explorează noi modele de afaceri care să fie mai puțin dependente de veniturile din publicitate. În plus, nici factorii de decizie politică, nici jurnaliștii nu par să aibă apetit pentru crearea unui sistem de stimulente și de sprijin pentru producerea de informații de înaltă calitate despre afacerile publice și politică.

Prezentăm o serie de recomandări pentru factorii de decizie politică, organizațiile și profesioniștii din domeniul mass-media, în vederea abordării unor aspecte cheie din fiecare domeniu al Monitorului Pluralismului Media.

Protecția drepturilor fundamentale

- Presiunile comerciale și politice, combinate cu o reglementare relativ limitată, îi fac pe jurnaliști și normele jurnalistice vulnerabile la capriciile proprietarilor, ale clienților comerciali și la alți factori. Jurnaliștii ar trebui să încerce să se organizeze atât în cadrul redacțiilor, cât și între redacții, pentru a conveni asupra unor principii și obiective comune și pentru a milita atât pentru ei înșiși, ca profesioniști, cât și pentru integritatea profesiei în sine.
- Pentru a reduce unele dintre provocările cu care se confruntă cetățenii în ceea ce privește accesul la informațiile de interes public, Legea 544/2001 ar trebui modificată, luând în considerare criticile și recomandările organizațiilor societății civile cu expertiză în acest domeniu.
- Pentru a ajuta cetățenii să acceseze informații relevante și pentru a contribui la consolidarea încrederii în instituțiile statului, autoritățile trebuie să își dubleze eforturile pentru a asigura transparența în ceea

ce privește politicile publice și pentru a comunica clar și în timp util cu privire la problemele de interes public. Recomandările organizațiilor societății civile de îmbunătățire a accesului la date și a transparenței guvernamentale, precum și Planul de acțiune al Parteneriatului pentru o guvernare deschisă ar trebui să fie implementate pe deplin.

- Autoritățile responsabile de aplicarea a legii ar trebui să investigheze rapid amenințările sau atacurile la adresa jurnaliștilor și să continue cu punerea sub acuzare, în cazul în care dovezile o permit. A face dreptate pentru un cetățean obișnuit ar trebui să fie o motivație suficientă pentru a face acest lucru, dar chiar dacă nu ar fi, importanța libertății de exprimare și de informare într-o democrație ar trebui să constituie o dovadă suplimentară că anchetarea amenințărilor la adresa jurnaliștilor este de „interes public”.

Pluralismul pieței

- Pentru a le permite cetățenilor să aleagă în cunoștință de cauză în ceea ce privește sursele lor media, ar trebui să existe cerințe mai mari de transparență în ceea ce privește structura de proprietate a surselor mass-media non-audiovizuale și mai multe reglementări pentru a preveni concentrarea excesivă, inclusiv concentrarea cross-media.
- Pentru a contribui la asigurarea accesului cetățenilor la informații de înaltă calitate privind afacerile publice, factorii de decizie politică ar trebui să ia în considerare crearea unor sisteme de asistență care să sprijine producerea unor astfel de informații, urmând cele mai bune practici din străinătate
- Mijloacele de informare în masă ar avea de câștigat dacă s-ar angaja în experimentarea unor noi modele de finanțare, urmând cazurile de testare de succes din străinătate și din rândul mijloacelor de informare mai mici din România.
- Organizațiile media ar trebui să adopte, să publice și să creeze mecanisme de aplicare a codurilor de etică - individual, dacă nu colectiv, în cadrul grupurilor din industrie. Codurile de etică ar trebui să abordeze fără ambiguitate termenele și condițiile relației dintre operațiunile editoriale și comerciale, jurnaliști și proprietari.

Independența politică

- Pentru a se asigura că cetățenii dispun de informații complete și corecte cu privire la conținutul media pe care îl consumă, cadrul juridic poate fi îmbunătățit în mai multe domenii. Pot fi avute în vedere îmbunătățiri în ceea ce privește reglementarea conținutului sponsorizat. chiar și în cel mai bine reglementat sector: audiovizualul. De exemplu, Legea audiovizualului sau CNA ar putea impune radiodifuzorilor să fie mai expliciti și mai clari cu privire la tipurile de programe sponsorizate de actorii politici și la modul în care programele sponsorizate diferă de cele obișnuite, precum și la modul în care emisiunile de opinie/dezbatere diferă de programele factuale. De asemenea, cadrul juridic trebuie revizuit pentru a introduce dispoziții stricte privind etichetarea publicității politice online. Cerințe de raportare mai detaliate privind modul în care partidele cheltuiesc banii pentru publicitate și „protocol” (de exemplu, evenimente, reuniuni) ar spori, de asemenea, transparența.

- În plus, introducerea unor reglementări privind conflictele de interese politice (și comerciale) ar putea contribui la protejarea jurnaliștilor de presiuni nejustificate și ar oferi consumatorilor de media mai multe informații despre sursele lor.
- Pentru o mai bună performanță și responsabilitate a PSM, sunt necesare o serie de modificări ale cadrului instituțional, în ceea ce privește demisiile, controlul parlamentar, mecanismele de finanțare și asigurarea unui cadru multianual pentru activitatea sa.

Incluziunea socială

- Pentru a oferi o acoperire mai precisă și mai completă și pentru a se asigura că sursele relevante și credibile nu sunt excluse în mod sistematic din cauza unor factori cum ar fi prejudecăți și rutine, ar fi util ca organizațiile media să elaboreze politici privind modul în care acoperă problemele legate de gen și de minorități, precum și modul în care abordează și promovează diversitatea de origine în cadrul organizației lor.
- Din motive atât democratice, cât și practice, suprimarea discursului nu poate fi principala strategie de diminuare a impactului dezinformării și al dezinformării în rândul populației. Dar încadrarea circulației informațiilor false ca fiind în primul rând o problemă de apărare și securitate, așa cum fac documentele strategice disponibile, favorizează soluțiile orientate spre suprimarea discursului. Normele democratice și angajamentele juridice internaționale impun ca orice restricție a libertății de exprimare și de informare să fie justificată și proporțională, cu o analiză atentă a amplitudinii depline a problemei și a costurilor și beneficiilor diferitelor măsuri (ARTICLE 19, 2022).
- Capacitatea românilor de a accesa o gamă largă de informații și de a evalua calitatea acestora pentru a lua decizii fundamentate, ca indivizi și ca cetățeni ai unei democrații, depinde în parte de competențele lor digitale și media. Dacă autoritățile române sunt preocupate de probleme precum proliferarea dezinformării și a știrilor false, trebuie să dezvolte o politică adecvată de sporire a competențelor media. Formarea competențelor media trebuie încorporată, de preferință ca un curs separat, în programa de bază, adică printre clasele obligatorii. Modul în care se face acest lucru ar trebui decis în consultare cu experți și alți actori interesați și luând în considerare exemplele din alte țări.

5. Note

- [1] Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, ratificată în România prin Legea 33/1995, nu oferă o definiție a „minorității naționale”, oferind statelor semnatare o anumită marjă de a defini criteriile, deși sunt furnizate unele recomandări (Consiliul Europei, 2016). În România, legea alegerilor parlamentare definește „minoritățile naționale” ca fiind cele care sunt reprezentate în Consiliul Minorităților Naționale (Legea 208/2015, art. 56(3)). Totuși, Hotărârea Guvernului 589/2001 privind înființarea Consiliului Minorităților Naționale afirmă, în temeiul art. 2, că grupurile eligibile să adere la Consiliu sunt cele reprezentate în Parlament.
- [2] Mai exact, acele limbi pentru care România și-a luat angajamente sunt: bulgară; Ceh; Croat; Limba germană; maghiară; Rusă; Sârb; slovacă; Turc; Ucrainean. Există câteva limbi minoritare recunoscute legal în care statul nu se angajează (prin această lege specială) să furnizeze programe: albaneză; Armean; greacă; Italiană; idiș; Macedonean; Lustrui; romani; rutenă și tătară (enumerare la art. 2 din legea sus-menționată).
- [3] În 2021, Curtea Constituțională a refuzat să reexamineze constituționalitatea articolelor din Legea 278/2006 care (în primul rând) dezincriminau insultele și calomniile/calomniile. Concret, prin Decizia 234/2021, Curtea a respins problema ridicată de o Curte de Apel Brașov, toți judecătorii Curții Constituționale susținând, în unanimitate, că nu este nevoie să se reexamineze constituționalitatea acelor articole de lege pentru a aborda și soluționa dosarul cu care se confrunta de fapt Curtea din Brașov. Cazul în discuție avea de-a face cu întrebarea dacă autoritățile române puteau și într-adevăr trebuiau să respecte mandatele penale emise de autoritățile austriece împotriva unui cetățean român, românul fiind acuzat de calomnie și înșelăciune (după ce a acuzat un cetățean sirian de terorism). Curtea Constituțională a hotărât că nu este necesară soluționarea constituționalității articolelor din Legea 278/2006 pe care Tribunalul Brașov le-a contestat pentru a răspunde la întrebarea juridică dacă mandatele austriece trebuie sau nu respectate.
- [4] Codul civil conține prevederi cu privire la dreptul la intimitate (art. 71), la demnitate (art. 72) și la propria imagine (art. 73). Totodată, Codul civil subliniază și dreptul la libertatea de exprimare (art. 70), iar legea impune ca dreptul la libertatea de exprimare și celelalte drepturi mai sus menționate să fie cântărite împreună. De exemplu, în conformitate cu articolul 74 litera (f), este o încălcare a vieții private a cuiva dacă se publică informații despre familia sau viața intimă a acestuia. Dar art. 75 mai spune că niciunul dintre drepturile menționate mai sus nu este încălcat printr-o acțiune care este permisă „de lege sau de convențiile și pactele internaționale privitoare la drepturile omului la care România este parte” (alin. 1)) sau care reprezintă „exercitarea drepturilor și libertăților constituționale cu bună-credință și cu respectarea pactelor și convențiilor internaționale la care România este parte” (alin. 2). Codul civil cuprinde și art. 253, care explică modul în care oamenii pot cere despăgubiri pentru încălcarea drepturilor mai sus menționate (la viața privată etc.). Pârâtul (de exemplu, o publicație) ar putea fi obligat să elimine conținutul, să plătească daune sau chiar să publice hotărârea instanței. Cu toate acestea, potrivit art. 255, pentru a obține o ștergere a conținutului înainte ca toate căile legale posibile să fi fost epuizate, petentul ar trebui să dovedească că drepturile acestuia au fost încălcate și că prejudiciul pe care l-au suferit este „grav”, că acțiunile la care a fost supus nu au fost justificate conform articolului 75 și că acțiunea de eliminare a conținutului nu ar fi disproporționată, raportat la daunele aduse acestuia.
- [5] Grupul Grivco, Antena Holding SA și Antena Group sunt toate controlate de diverși membri ai familiei Voiculescu. Acesta are interese în mai multe domenii, inclusiv imobiliare și producție alimentară. Până anul trecut, proprietarii unuia dintre site-urile cele mai populare de știri, ziare.com, dețineau și o firmă mare producătoare de panificație (Vel Pitar), ceea ce a dus la un conflict cu redacția în 2020-2021, când proprietarii au presat publicarea unor articole care au prezentat pâinea ambalată în plastic ca

fiind mai igienică (aducând beneficii de imagine produselor Vel Pitar). Proprietari actuali sunt o companie care se implică și în dezvoltarea imobiliară. Digi Telecommunications, unde Zoltan Teszari este proprietarul majoritar (peste 78%), cunoscută și sub numele de RDS/RCS, este unul dintre cei mai importanți furnizori de servicii de internet, televiziune și telefonie, precum și proprietarul Campus Media TV, care deține, la rândul său, posturile Digi TV și radio, inclusiv Digi 24. Proprietarii relativ noi ai Hotnews.ro, un important site de știri, sunt implicați și în producția de filme și reclame, potrivit presei.

- [6] Codul ARCA enumeră printre principiile sale ideea că „Integritatea și independența editorială trebuie păstrată în fața oricăror interese externe, a oricăror presiuni politice sau comerciale și a oricăror interese personale”. Totuși, se mai spune că „Radiodifuzorul poate interveni în activitatea editorială oricând consideră necesar, și în special atunci când delegarea politicii editoriale nu produce efectele prezumate”. În plus, nu există clauze specifice despre evitarea/interzicerea conducerilor, numirilor ori penalizărilor arbitrare, ingerințelor editoriale etc.
- [7] Libertatea are un cod de conduită foarte scurt și un cod de conduită Ringier postate online (Ringier Sportal este proprietarul Libertatea). Codul Ringier menționează foarte vag independența: „Independența jurnalistică stă la baza informării și divertismentului sub formă de presă scrisă, digitală și electronică în cadrul Ringier. Suporturile mediatice prezintă libertăți, dar și responsabilități, drepturi și obligații. În calitate de jurnaliști ai Grupului Ringier, acționăm independent față de persoane, companii și autorități publice și evităm să încălcăm regulile profesionale în activitatea noastră”. Codul Libertatea face o scurtă mențiune a idealurilor de acuratețe și echilibru și un angajament față de „nonpartizanat” și de pluralitate a punctelor de vedere: „Redacția respectă principiul „audiatur et altera pars” (să fie ascultată și cealaltă parte). Efortul trebuie făcut de fiecare dată când normele ziaristice o cer, nu doar în subiectele cu potențial de multiplicare. Acest principiu necesită o atenție sporită de a include actorii implicați și vocile relevante. Precum orice efort, el se face în limitele resurselor, pentru a asigura corectitudinea conținutului și în virtutea regulilor jurnalistice de verificare și integralitate a informațiilor.”
- [8] Printre punctele de vânzare semnalate ca având contracte cu părți sau intermediari se numără: Antena 3, B1 TV, DC News, Digi 24, Hotnews.ro, Newsweek.ro, Realitatea TV, România TV și Stiripesurse.ro (Ilie, Voinea și Delcea, 2022; Andrei, 2022; Crăițoiu, 2022).
- [9] Ediția 2020-2024 a Strategiei Naționale de Apărare - un document actualizat periodic care evidențiază amenințările la adresa securității naționale pe care instituțiile statului român le implică în securitate și apărare le văd și ce soluții sunt considerate potrivite - vorbește despre combaterea dezinformării dintr-o perspectivă foarte axată pe amenințarea reprezentată de actorii ostili care răspândesc în mod deliberat informații false (Strategia Națională de Apărare, 2020). Menționează „acțiuni ostile/de influență derulate în spațiul public prin intermediul mass-media clasice sau online” ca una dintre tendințele recente care ar putea afecta securitatea statului, evidențiind nevoia unor măsuri precum „îmbunătățirea nivelului de conștientizare cu privire la operațiunile de influență/ostile”; „promovarea „dezvoltării gândirii critice cu privire la riscurile asociate agresiunilor informaționale” prin intermediul sistemului educațional și „introducerea pe scară largă a programelor de educație din sfera competențelor digitale și a securității online”. „Strategie națională de comunicare strategică și combatere a dezinformării” dezvoltată 2021, nu a fost publicată și nici nu a fost discutată niciodată cu părțile interesate neguvernamentale, conform cercetării noastre. Într-un raport din 2023, un think tank bazat în București a citat surse anonime din interiorul instituțiilor publice care ar fi declarat că nu a fost niciodată implementat (Global Focus Center, 2023).
- [10] TVR Târgu Mureș are o emisiune de știri regională în limba maghiară difuzată la orele 9.00 (10m), 16.00 (10m) și 17.30 (25m).
- [11] Acestea sunt integrate dintr-un slot de o oră care include și muzică și alt conținut (Radio Timișoara are

un slot german de la 19:00, un slot maghiar de la 20:00 și un slot sârbesc de la 21:00).

[12] Tirajul mediu pentru acest grup a fost de 2,9 mii în octombrie-decembrie 2023.

[13] Pentru a măsura numărul de site-uri de știri locale, am compilat date din mai multe surse: publicații înregistrate în Studiul de Audiență și Trafic pe Internet (SATI) al BRAT, publicații incluse pe listele de știri locale din Media Cloud și publicații de pe Similar Web. Rețineți, totuși, că aceasta este o estimare. Pot exista, de asemenea, unele pagini de Facebook sau de rețele sociale care oferă conținut de știri, deși pot fi afiliate politic, așa cum se discută în raportul MRC din 2019 privind mediul media online (Popescu și colab., 2019). De asemenea, unele naționale ziarele - în special Adevarul - publică câteva știri relevante la nivel local.

[14] Nu există o reglementare a presei comunitare în România, în afară de o definiție prevăzută de Legea audiovizualului din România, art.1 alin. (1) 6, și anume că „serviciul comunitar de televiziune sau radio este un serviciu care difuzează programe audiovizuale destinate unui public. la o anumită comunitate”. Definiția nu include două dintre principalele trăsături atribuite de obicei presei comunitare în literatura de specialitate, caracterul non-profit și independența sa față de autorități și factori comerciali, astfel încât este multă confuzie legat de ceea ce constituie media comunitară în România.

[15] În Sfântu Gheorghe (pop. sub 1000, jud. Tulcea) și Vârvoru de Jos (pop. cca. 3000, jud. Dolj).

[16] Radio Shalom este un radio care transmite online și este condus de Jewish Community Center, o organizație cu sediul în București. În plus, Radio Pata este un proiect radio care este încă în lucru (la momentul evaluării MPM, la sfârșitul lunii noiembrie 2023), înființat de trei ONG-uri românești (Fundația AltArt, Asociația Romilor din Coastei, Centrul pentru Studiul Democrației), o organizație norvegiană (BIT Teatergarasjen) și o instituție de stat din Cluj.

[17] Pentru anul 2022 au fost în top: TV: Pro TV, Kanal D; Radio: Radio Zu, Kiss FM; Ziare: Click, Libertatea; Nativ digital: Playtech; Fanatik. Pentru 2023, în topul canalelor TV au fost Pro TV și Antena 1, iar la restul tipurilor de media, cele două din topul popularității au fost aceleași ca și în 2022.

6. Referințe

ACTIVEWATCH. 2024. "Cazul Emilia Șercan - Justiția română legalizează kompromatul. România este un stat clasat". Disponibil: <https://activewatch.ro/articole/cazul-emilia-sercan-justiia-romana-legalizeaza-kompromatul-romania-este-un-stat-clasat/>.

ACTIVEWATCH. 2024b. "Nu votați o variantă chinezească a Legii deepfake!". Disponibil: <https://activewatch.ro/articole/nu-votati-o-varianta-chinezeasca-a-legii-deepfake/>.

Agenția Națională pentru Romi. 2020. Strategia guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2021-2027. Disponibil: <http://www.anr.gov.ro/index.php/anr/proiecte-programe/703-strategie-incluziune-2020>.

Amprinta Digitală. 2023a. De ce avem nevoie de educație media. [Audio]. Disponibil: <https://open.spotify.com/episode/49a7GtjYGku2zeL8wM941S>.

_____. 2023b. Cine e imun la dezinformare? [Audio min 16:03]. Disponibil: https://open.spotify.com/episode/5EanL9z3bFSnlogZ8wSnZX?si=Ih4Wc9aWTOmFrA1zji_9Aw&fbclid=IwAR0vK1-5RlWjTsi2ehK9YLRuc3T9E6z6JrH7fbL7icKqyiNJy6qU6evQPc&nd=1&dlsi=107964ce9b00426d.

ANDREI, C. 2022. Agenția confidențială. Fost lider PNL: „Am plătit promovarea pe site-urile Antenelor, Digi24, Realitatea, B1, RTV, Hotnews”. Europa Liberă România [Online]. Disponibil: <https://romania.europalibera.org/a/lider-pnl-am-platit-site-urile-antene-digi24-realitatea-b1-rtvhotnews-/32031503.html>.

ANONIM. Martie 2023. RE: Afirmații făcute de un reprezentant ONG la o masă rotundă informală cu reprezentanți ai guvernului și reprezentanți ai societății civile pe subiectul transparenței și combaterii dezinformării.(Martie 2023).

APADOR-CH. 2024. "Statul de drept in Romania a mai murit cate putin si in 2023". Disponibil: <https://apador.org/statul-de-drept-in-romania-a-mai-murit-cate-putin-si-in-2023/>

_____. 2023a. "Avocatul Poporului ne apără de abuzurile SRI întrebând SRI ce părere are". Disponibil: <https://apador.org/avocatul-poporului-ne-apara-de-abuzurile-sri-intreband-sri-ce-parere-are/>.

_____. 2023b. Cronologia adoptării Legii de protecție a avertizorilor de integritate. [Online]. Disponibil: <https://apador.org/cronologia-adoptariilegii-de-protectie-a-avertizorilor-de-integritate/>.

_____. 2022. Văzând că se descurcă așa de bine cu guvernarea, armata vrea să preia și Internetul [Online]. Disponibil: <https://apador.org/vazand-ca-se-descurca-asa-de-bine-cu-guvernarea-armata-vrea-sa-preia-si-internetul/>.

_____. 2014. "De zece ani, România trece printr-o situație de urgență la fiecare trei zile". Disponibil: <https://apador.org/avocatul-poporului-ordonante-urgenta/>.

Asociația Română pentru Radioaudiență. 2023. Rezultatele Studiului de Audiența Radio. Disponibil: <http://www.audienta-radio.ro/userfiles/items/Audienta%20radio%20-%20Valul%20de%20toamna%202023.pdf>.

Avocatnet. 2024. Impozitul minim global: Care sunt cele trei reguli de impozitare și care dintre ele se aplică concret în România. Disponibil: https://www.avocatnet.ro/articol_66430/Impozitul-minim-global-Care-sunt-cele-trei-reguli-de-impozitare-%C8%99i-care-dintre-ele-se-aplic%C4%83-concret-in-Romania.html.

Bădoiu, A. 2024. "Viața și salariile de jurnalist în România. O privire în interiorul unei meserii care nu strălucește dincolo de sticlă". Disponibil: <https://panorama.ro/jurnalist-in-romania-salarii-presa-incredere-media/>.

Biroul Român de Audit Transmedia (BRAT). 2024. Cifre difuzare Octombrie - Decembrie 2023 - Periodicitate: Cotidian, Difuzare: Local. Disponibil: <https://www.brat.ro/presa-scrisa/cifre-de-difuzare/area/2/type/1/frequency/6/category/11>.

Boiciuc, A. 2024. "Impozitul minim global: Firmele mari trebuie să înceapă deja pregătirile, chiar dacă prima raportare are termenul în 2026". Avocatnet. Disponibil: https://www.avocatnet.ro/articol_66074/Impozitul-minim-global-Firmele-mari-trebuie-s%C4%83-inceap%C4%83-deja-preg%C4%83tirile-chiar-

[dac%C4%83-prima-raportare-are-termenul-in-2026.html](#).

Centrul pentru Inovare Publică, CeRe-Centrul de Resurse pentru Participare Publică, Activewatch, Asociația pentru Tehnologie și Internet - ApTI. 2024. "Starea Democrației în 2023". Disponibil: https://www.stareademocrației.ro/wp-content/uploads/2024/03/raport_starea_dem_2023.pdf.

BORBÁTH, E. 2019. Romania – Polity Contestation and the Resilience of Mainstream Parties. In: HUTTER, S. & KRIESI, H. (eds.) European Party Politics in Times of Crisis. Cambridge: Cambridge University Press.

CASE. 2023. "SLAPPS: A threat to democracy continues to grow". Disponibil: <https://www.the-case.eu/wp-content/uploads/2023/08/20230703-CASE-UPDATE-REPORT-2023-1.pdf>.

CHELARU, M. 2024. Răspunderea online după Digital Services Act. *Hotnews*. Disponibil: https://www.hotnews.ro/stiri-specialisti_stoica_si_asociatii-26886277-raspunderea-online-dupa-digital-services-act.htm.

Consiliul Național al Audiovizualului 2023a. LICENȚE AUDIOVIZUALE pentru difuzarea terestră și prin rețele de comunicații electronice a serviciilor de programe de radiodifuziune. Disponibil: https://www.cna.ro/IMG/pdf/Licente_audiovizuale_pentru_difuzarea_serviciilor_de_programeRadio_SITE.pdf.

_____. 2023b. LICENȚE AUDIOVIZUALE pentru difuzarea serviciilor de programe de televiziune prin rețele de comunicații electronice (inclusiv prin satelit) și în sistem digital terestru. Disponibil: https://www.cna.ro/IMG/pdf/Licente_audiovizuale_pentru_difuzarea_serviciilor_de_programeTV_SITE.pdf.

COPPEDGE, M., GERRING, J., KNUITSEN, C., LINDBERG, S., TEORELL, J., ALTMAN, D., BERNHARD, M., FISH, M., GLYNN, A., HICKEN, A., LÜHRMANN, A., MARQUARDT, K., MCMANN, K., PAXTON, P., PEMSTEIN, D., SEIM, B., SIGMAN, R., SKAANING, S.-E., STATON, J. & ZIBLATT, D. 2019. V-Dem Dataset V9. In: FORTHCOMING, V.-D. W. P. (ed.). Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3441052.

Council of Europe. 2023. "G4Media Journalists Threatened Online by Leading Politician". Disponibil: <https://fom.coe.int/en/alerte/detail/107638614>.

CRĂIȚOIU, A. 2022. Recorder a publicat banii dați de PSD și PNL către unele televiziuni și site-uri, provenind dintr-o scurgere de documente. Disponibil: <https://www.libertatea.ro/stiri/recorder-a-publicat-banii-dati-de-psd-si-pnl-catre-unele-televiziuni-si-siteuriprovenind-dintr-o-scurgere-de-documente-4277301>

Diură, A. 2023. „Nu există interes public în urmărirea faptei”. Parchetul a clasat dosarul amenințării jurnalistei Emilia Șercan, după dezvăluirea plagiatului fostului premier Nicolae Ciucă. *Pagina de Media*. Disponibil: <https://www.paginamedia.ro/stiri-media/parchetat-a-renuntat-la-urmarirea-penala-in-dosarul-amenintarii-emilliei-sercan-21359484>.

Dumitrescu, R. (2023). "Romanian journalists accuse Swiss group [management of editorial interference on behalf of betting companies](#)". *Romania Insider*. Disponibil: <https://www.romania-insider.com/romanian-journalists-editorial-interference-ringier-2023>.

_____. 2023b. Cutremur la Libertatea: Cătălin Tolontan, dat afară. La fel două nume de la vârful redacției. *Pagina de Media*. Disponibil: <https://www.paginamedia.ro/stiri-media/catalin-tolontan-concediat-libertatea-21412392>.

European Audiovisual Observatory. 2023. "Yearbook 2023. Romania Fact Sheet". Disponibil: <http://yearbook.obs.coe.int>.

European Commission. 2021. "Eurobarometru Standard 94. Raport național". Disponibil: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2355>.

EUROSTAT. 2024a. HICP - annual data (average index and rate of change) [prc_hicp_aind__custom_10599786]. Disponibil: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/97e3f5ba-c4f6-4427-a20e-2b0986fb2034?lang=en>.

_____. 2024b. Income quintile share ratio S80/S20 for disposable income by sex and age group - EU-SILC

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/68921549-03f0-4e46-bd7e-d3533d842233?lang=en>.

_____. 2023a. "Statistics Explained: Early leavers from education and training". Disponibil:

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_leavers_from_education_and_training.

ILIE, V., VOINEA, M. & DELCEA, C. 2022. Prețul tăcerii. O investigație în contabilitatea presei de partid.

Recorder [Online]. Disponibil: <https://recorder.ro/pretul-tacerii-o-investigatie-in-contabilitatea-presei-de-partid/>.

INITIATIVE MEDIA. 2023. "Media Factbook. 2023". Disponibil: <https://mediafactbook.ro/MFB2023.pdf>.

Institutul Național de Statistică. 2023a. "Populația rezidentă la 1 ianuarie 2023 și migrația internațională în anul 2022" [Online]. Disponibil:

<https://insse.ro/cms/ro/content/popula%C5%A3ia-rezident%C4%83-la-1-ianuarie-2023-%C5%9Fi-migra%C5%A3ia-interna%C5%A3ional%C4%83-%C3%AEEn-anul-2022#:~:text=Popula%C5%A3ia%20rezident%C4%83%20la%201%20ianuarie%202023%20%C5%9Fi%20migra%C5%A3ia%20interna%C5%A3ional%C4%83%20%C3%AEEn%20anul%202022,-30%2F08%2F2023&text=Continut%3A,de%201%20ianuarie%202022>

_____. 2023b. Recensământul Populației și Locuințelor, runda 2021 - date provizorii în profil territorial'.

Disponibil: <https://insse.ro/cms/ro/content/recens%C4%83m%C3%A2ntul-popula%C8%9Biei-%C8%99ilocuin%C8%9Belor-runda-2021-date-provizorii-%C3%AEEn-profil-teritorial>.

_____. 2023c. "În anul 2023, ponderea gospodăriilor care au acces la rețeaua de internet de acasă a fost de 85,7%". Disponibil: https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/tic_r2023.pdf.

IONESCU, S. 2019. Câți bani câștigă un ziarist și ce face pentru ei. Editorial de Simona Ionescu. Evenimentul Zilei [Online]. Disponibil: <https://evz.ro/cati-bani-castiga-un-ziarist-si-ce-face-pentru-ei.html>.

LUPȘA, C. 2020. Salariile echipei. Un exercitiu de transparenta'. Disponibil: <https://www.dor.ro/salariile-echipei-un-exercitiu-de-transparenta/>.

LUPU, C. 2021. Starea mass-media în România. Raport 2021. In: AVĂDANI, I. (ed.). Friedrich Naumann Foundation For Freedom, Romania. Centrul pentru Jurnalism Independent. Disponibil: <https://cji.ro/wp-content/uploads/2021/06/Jurnalismul-in-2021.-O-cursa-cu-obstacole-si-cu-tot-mai-putini-castigatori-raport.pdf>.

_____. 2020. Starea mass-media în România. Raport 2020. In: AVĂDANI, I. (ed.). Friedrich Naumann Foundation For Freedom, Romania. Centrul pentru Jurnalism Independent. Disponibil: https://cji.ro/wp-content/uploads/2020/04/STUDIU-PRESA-2020_roBT-rev-01.pdf.

Macharia, S (ed.). 2021. Who Makes the News? 6th Global Media Monitoring Project. GMMP. Disponibil: https://whomakesthenews.org/wp-content/uploads/2021/07/GMMP2020.ENG_FINAL20210713.pdf.

Manolea, B. 2024. "Deputatul român față-n față cu dipfeicu: "Îl facem penal și l-am rezolvat"". ApTI. Disponibil: <https://apti.ro/opinie-camera-deputatilor-nu-intelege-deepfake-ce-reglementeaza?fbclid=IwAR1tkNnoHml9G-M6AyMB-5um70-axjahYN8zz1NhOvdB77juM2a3fW2Zibw>,

Mapping Media Freedom. 2023. "Romania: Data journalist intimidated and obstructed by Environment Ministry's Forests team". Disponibil:

<https://mpm.cmpf.eui.eu/admin/questionnaire/226/25/2427/102824/36938/source>.

MEDIAN RESEARCH CENTRE. 2017a. Less Hate, More Speech Project Objectives and Results. 2023. Disponibil: <https://lesshate.openpolitics.ro/en/project-objectives-and-results/>.

MEDIAN RESEARCH CENTRE. 2017b. 'Why TVR has become broke and obsolete. 2023. Disponibil: <https://www.openpolitics.ro/tvr-become-broke-obsolete>

Nord, Marina, Martin Lundstedt, David Altman, Fabio Angiolillo, Cecilia Borella, Tiago Fernandes, Lisa Gastaldi, Ana Good God, Natalia Natsika, and Staffan I. Lindberg. 2024. Democracy Report 2024:

Democracy Winning and Losing at the Ballot. University of Gothenburg: V-Dem Institute. Disponibil: https://v-dem.net/documents/43/v-dem_dr2024_lowres.pdf.

Obae, P. 2024. "Audiente TV 2023 Prime Time. Top Televiziuni". *Pagina de Media*. Disponibil: <https://www.paginademedi.ro/audiente-tv/audiente-anuale/audiente-tv-2023-prime-time-seara-top-televiziuni-21449604>.

PAYLAB. 2024. Salarii din categoria: Jurnalism, presă și media. [Online]. Disponibil: <https://www.paylab.ro/informatii-calculator-salarii/jurnalism-presa-simedia>.

Pantazi, R. 2023. "Rezultatele PISA 2022 la Matematică: Penultima țară din Uniunea Europeană, în scădere cu 2 puncte față de testarea din 2018 și al treilea cel mai slab rezultat din istoria testării internaționale standardizate în România". *EduPedu*. Disponibil: <https://www.edupedu.ro/rezultatele-pisa-2022-la-matematica-penultima-tara-din-uniunea-europeana-in-scadere-cu-2-puncte-fata-de-testarea-din-2018-si-al-treilea-cel-mai-slab-rezultat-din-istoria-testarii-internationale-stan/#:~:text=Rezultatele%20PISA%202022%20la%20Citire,dec%C3%A2t%20la%20testarea%20PISA%202018>.

POPA, M., MOGOȘ, A., PAVELESCU, M. & CÂNDEA, Ș. 2014. Harta politică a televiziunilor locale. In: GANEA, L. (ed.). *ActiveWatch – Agenția de Monitorizare a Presei*. Disponibil: https://activewatch.ro/documents/119/Harta_politica_a_televiziunilor_localeFINE.pdf.

POPESCU, M., BODEA, R., MARINCEA, A. & TOMA, R. 2019. The Online News Media Landscape in Romania - Report

POPESCU, M., TÓKA, G. & CHIRU, M. 2018. Manufacturing tolerance? Political discourse, electoral campaigns and the expression of inclusive, pro-minority views. EAI Dilemma Workshop on Political Representation in Divided Societies, Brussels, 15-16 November 2018. Brussels.

Pora, A. 2023. Ce a vrut să spună generalul SRI Anton Rog? Expert: Amenință partidele politice. *Europa Libera*. Disponibil: <https://romania.europalibera.org/a/general-sri-ameninta-partide-politice/32510367.html>.

Redacția Libertatea. 2023a. "GSP și Libertatea informează publicul: după ce am refuzat cererile unor manageri din conducerea Ringier de a arăta în avans articolele despre firmele de jocuri de noroc care sunt clienți de publicitate, Ringier a cerut luni, 2 octombrie, plecarea redactorului-șef al GSP, Cătălin Țepelin. Ne opunem". *Libertatea*. Disponibil:

<https://www.libertatea.ro/stiri/redactiile-gazeta-sporturilor-si-libertatea-din-romania-informeaza-publicul-4678545>.

____. 2023b. "Ediția de print a Gazetei Sporturilor A FOST ÎNCHISĂ peste noapte, ziarul de miercuri a fost ultimul. Ringier i-a cerut lui Tolontan să plece de la GSP. Începe „era GSP.ro”". *Libertatea*. Disponibil: <https://www.libertatea.ro/stiri/gazeta-sporturilor-editia-de-print-inchisa-catalin-tolontan-4706546>.

ROTHSTEIN, B. 2021. *Controlling Corruption: The Social Contract Approach*, Oxford University Press.

Strategia Națională de Apărare a Țării pentru 2020-2024 [National Defense Strategy for 2020-2024]. 2020. https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf.

SURUGIU, R. 2013. Labor Conditions of Young Journalists in Romania: A Qualitative Research. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 81, 157-161.

TOMA, R. 2020. Care e problema cu ordonanțele de urgență ale Guvernului Orban?

Disponibil: <https://www.openpolitics.ro/care-e-problema-cu-ordonantele-de-urgenta-guvernului-orban/>.

Toma, R., Popescu, M., & Bodea, R. (2022). Monitoring media pluralism in the digital era : application of the Media Pluralism Monitor in the European Union, Albania, Montenegro, the Republic of North Macedonia, Serbia and Turkey in the year 2021. Country report : Romania. European University Institute, Center for Media Pluralism and Freedom. DOI 10.2870/709224.

VALICĂ, C. 2022. Noul proiect pentru apărarea cibernetică | Expert: Dezinformarea nu se combate cu SRI, aduce securismul erei digitale la un nou nivel. *Europa Liberă România* [Online]. Disponibil: <https://romania.europalibera.org/a/securitate-cibernetica-sridrepturi/32169697.html>.

Wall-Street.ro. 2024. "Salarii jurnalism: Media la nivelul pieței din România este cuprinsă între 700 și 1.200 de euro. În Germania sau în Italia salariul mediu net poate ajunge și la 4.000 de euro". Disponibil: <https://www.wall-street.ro/articol/Careers/302930/salarii-jurnalism-media-la-nivelul-pietei-din-romania-este-cuprinsa-intre-700-si-1-200-de-euro-in-germania-sau-in-italia-salariul-mediu-net-poate-ajunge-si-la-4-000-de-euro.html#gref>

WORLD BANK GROUP. N.D. Surface area (sq. km) - Romania. Disponibil: <https://data.worldbank.org/indicator/AG.SRF.TOTL.K2?locations=RO>.

ANEXE I. ECHIPA ȚĂRII

Nume	Prenume	Funcție	Instituție	MPM2024 CT Lider
<i>Raluca</i>	<i>Toma</i>	<i>Cercetător Senior și Director Programe</i>	<i>Median Research Centre - MRC</i>	
<i>Marina</i>	<i>Popescu</i>	<i>Director Cercetare</i>	<i>Median Research Centre - MRC</i>	X
<i>Roxana</i>	<i>Bodea</i>	<i>Director Executiv</i>	<i>Median Research Centre - MRC</i>	

ANEXE II. GRUPUL DE EXPERTI

Grupul de Experți este compus din specialiști care au expertiză considerabilă și experiență recunoscută în domeniul media. Rolul Grupului de Experți a fost de a evalua răspunsurile echipei de țară la 16 variabile din cele 200 care au compus evaluarea MPM privind anul 2023. Consultarea unor experți recunoscuți a avut ca scop maximizarea obiectivității răspunsurilor în cazul unor variabile a căror evaluare poate fi considerată subiectivă, scopul fiind de a asigura acuratețea rezultatelor finale ale MPM. Cu toate acestea, este important să precizăm că raportul final de țară nu reflectă neapărat punctele de vedere ale experților care au participat la proiect. Acesta reprezintă doar punctul de vedere al echipei de țară care a desfășurat colectarea de date și a redactat raportul.

Nume	Prenume	Funcție	Instituție
<i>Ioana</i>	<i>Avădani</i>	<i>Președinte</i>	<i>Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI)</i>
<i>George</i>	<i>Chiriță</i>	<i>Director Executiv</i>	<i>Asociația Română de Comunicații Audiovizuale (ARCA)</i>
<i>Ionuț</i>	<i>Codreanu</i>	<i>Coordonator programe</i>	<i>Agencia de Monitorizare a Presei ActiveWatch</i>
<i>Silvia</i>	<i>Branea</i>	<i>Conf. univ. dr. decan Departamentul de Antropologie culturală și comunicare</i>	<i>Departamentul de Jurnalism Universitatea București</i>

Raport privind proiectul de cercetare
Ediție -
Iunie 2024

Publications Office
of the European Union

